

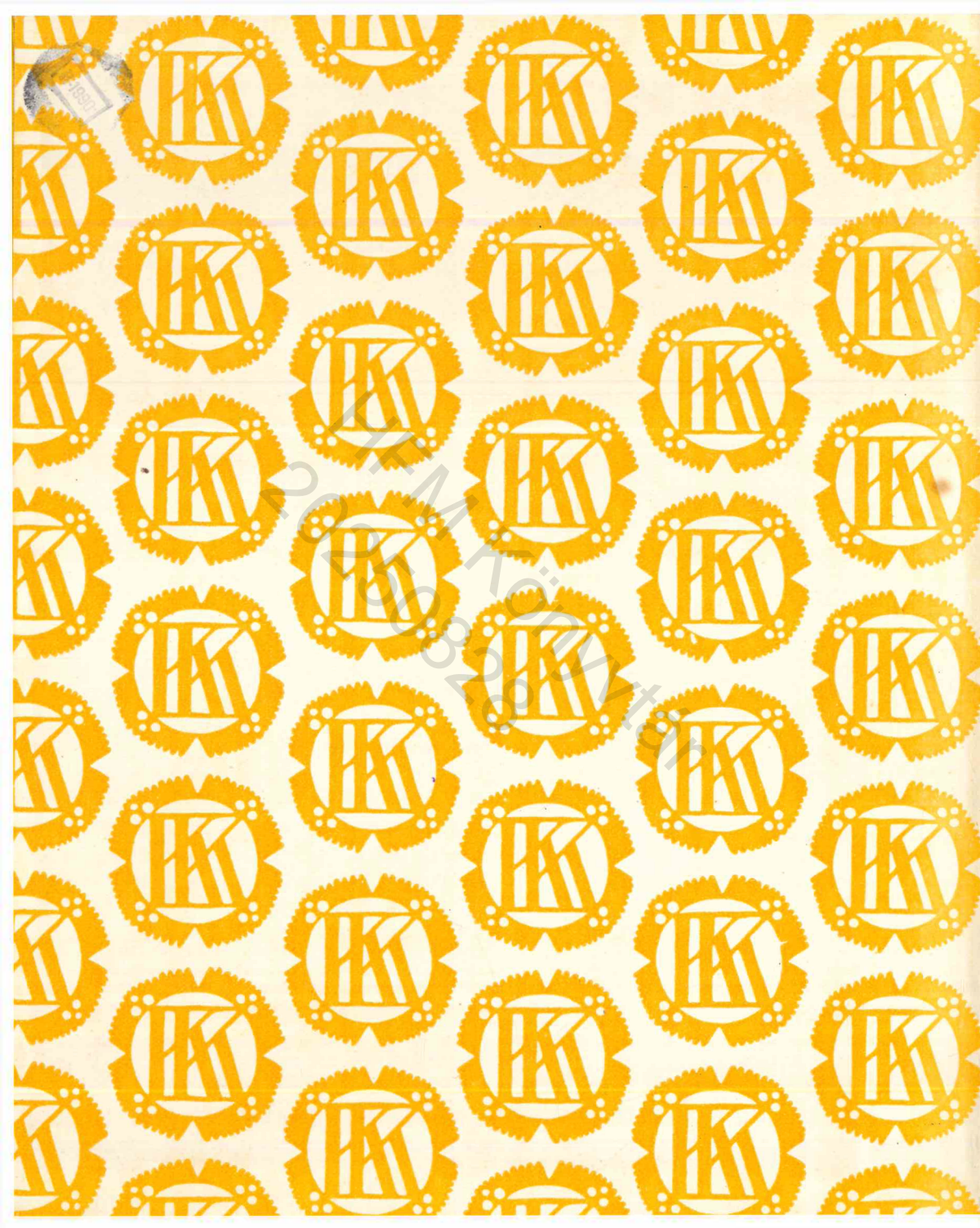
5243

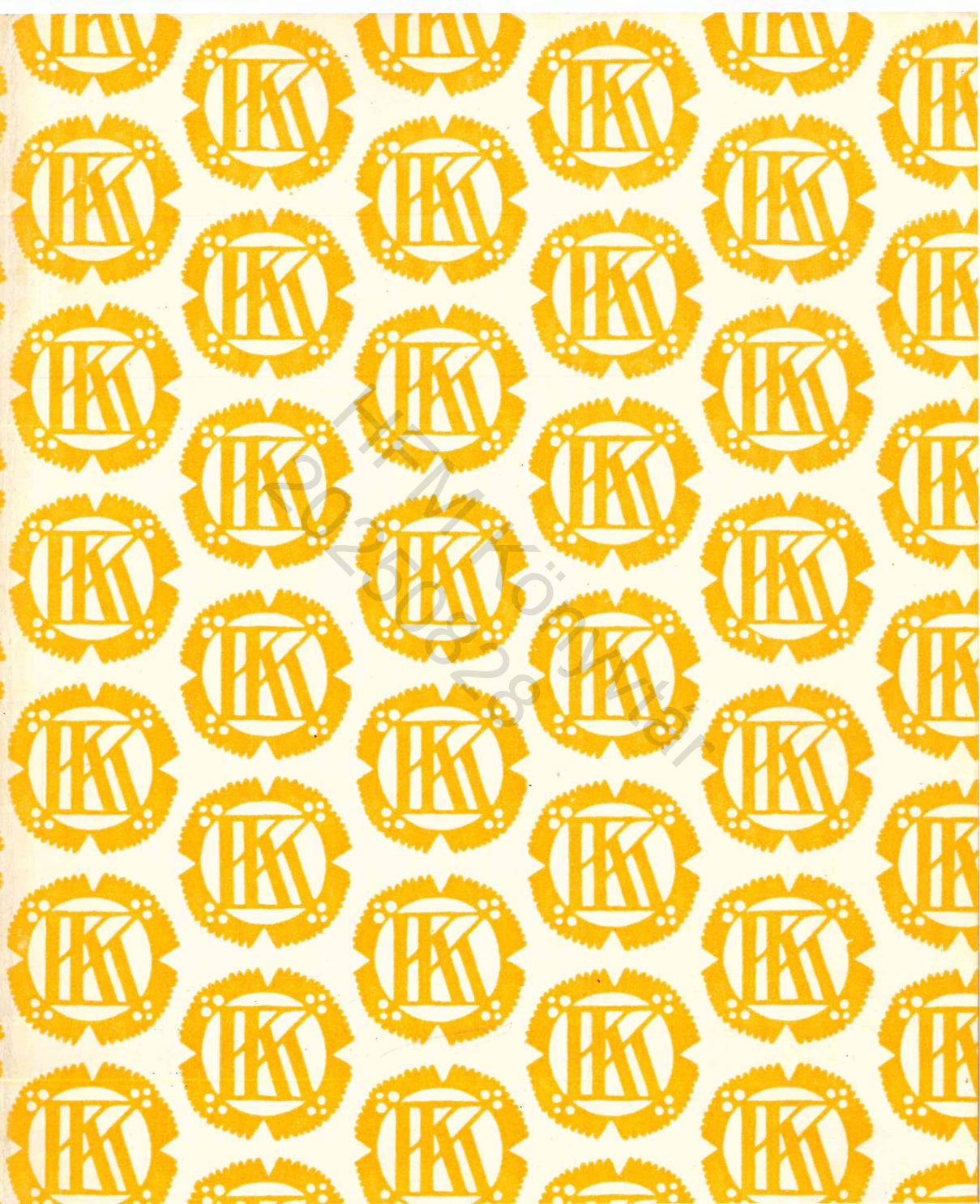
M. - G. 2318 Múzeum

5243

RFM Könyvtár
20250828

HFM Könyvtár
20250828

5243

5243 (14,045)

AKÉVE KÖNYVE

SZERKESZTI:
SZABLYA JÁNOS

5243 (14.045)

„A KÉVE KÖNYVE” A „KÉVE” MŰVÉSZ-
EGYESÜLET KIADÁSÁBAN MINDEN JOG
FENTARTÁSÁVAL SZÁMOZOTT PÉL-
DÁNYOKBAN NEGYEDÉVENKÉNT JELE-
NIK MEG. A KÖNYVDISZEKET GARA
ARNOLD FESTŐMŰVÉSZ, A „KÉVE”
MŰVÉSZEGYESÜLET TAGJA RAJZOLTA.
A KÖNYVET A VILÁGOSSÁG KÖNYV-
NYOMDA RT., AZ ILLUSZTRÁCIÓK KLI-
SÉIT PEDIG HERBST SAMU FOTOCINKO-
GRAFIAI MŰINTÉZETE KÉSZÍTETTE. A
SZERKESZTŐSÉGHEZ INTÉZETT LEVE-
LEK II. KER., RETEK-UTCA 53/57 ALÁ
CIMZENDŐK.

BUDAPEST, 1913 JANUÁR HAVÁBAN
MÁSODIK KÖTET

164 SZÁM

BUDDHO-RUPAM.

LENÁRD JENŐ IRÁSA.

Buddho-szobra — szösz szerint való fordításban — Buddha testisége, a távol keleti képzőművészet szinte egyetlen figurális tárgya két és fél ezredév óta mind e mai napig; az ornamentika főleg is a vallási szimboliztika tárgyait, így legelső sorban a lótusz virágját és levelét stilizálta. A Kelet látszólag oly misztikus, de igaz valóságában a mi felfogásunknál sokkalta exaktabb és racionálisabb gondolkodásának ismerete nélkül még rövid néhány évtized előtt Európa csak a kurioziumot, az exotikumot kereste és látta meg benne.

Karöltve az ind, valamint a japán és kínai gondolatvilág kulturájának feltárásával és párhuzamosan haladva a filozófiai megértéssel a művészi, mélységesen emberi törekvések és kifejezések megértésében, sokat haladtunk. Ezen haladás nélkül érthetetlen volna az az erős művészi hatás, melyet a Kelet gyakorolt a mi modern európai művészeti törekvéseinkre. Legelsősorban áll ez az ind művészetre, annak is legfejlettebb ágára: a szobrászatra. Mig az architektúrában a tulterheltség az, mely a részletek ezerszeres ismétlésében, az emberi munka és idő csekély értékelése folytán pedig a kidolgozásnak az unalomig való tulhajtásában nyilvánul, a szobrászatban éppen a klasszikus, tömör egyszerűség az, ami meglep. Ez, a görög plasztika legjobb művészeire emlékeztető nemes egyszerűség van meg abban a Buddho-fejben (első kép), melyet laikus ember első pillantásra görög, nem pedig ind műremeknek tarthatna; lehetséges, hogy a mester görög befolyás alatt állott. Hiszen a Nagy Sándor hátrahagyott seregei egy évszázadnál tovább éltek a Indus folyó partjain Menandrosz (szanszkritul Milinda) király haláláig és könnyen lehetséges, hogy valami kölcsönösség kifejlődött, hasonlatosan ahhoz, mely az azon korból reánk maradt érmeken és pénzekben mutatkozik: a görög felirású oldalon van a Buddho képmása, a szanszkrit felirásun pedig a görög királyé. Ebből a korból ép, egész alakot ábrázoló Buddho-Rupam nem maradt reánk, csak egész kezdetleges faragások kőből és fából, melyek művészi értékkel alig bírnak.

Egész más képet mutat a XVI. vagy XVII. századból maradt teljes Buddho-szobor (második kép), mely a stilizált lótuszvirágon áll imára kulcsolt kézzel. Itt az olasz és francia renaissance művészeire emlékeztető formai tökély mellett a detailnak gondos kidolgozása, a formák és

vonalak csodás ritmusa az, ami meglep. Amellett az egész stilizálva van; nem törekszik arra a barbár naturalizmusra, melyet az ind művészet olyannyira tulzásba visz, hogy néhol európai embernek fizikai rosszullétet okoz.

Ez a kis igénytelen faszobor, egyike a legszebb, legnemesebb produktumoknak, amit fafaragásban India produkált. Valami csodálatos, csendes, nyugodt, szinte földöntúli derűt sugároz a fej, melynek profilja tiszta, mint a Raffael Madonnáié. Ez a tökéletes harmonia, ez a mély összeszedettség, ez a derűs, bölcs nyugalom a buddhista bölcsélet megtestesülése. Elfordulva a hivságos világi dologtól, tiszta elvont gondolkodásba merülve, áll a lótusz kelyhében a Buddho, ezzel is jelképezve, hogy úgy mint a lótuszvirágról a vízcsepp, úgy lepereg róla minden földi és miként a lótusz fehér virága érintetlen, mocsoktalan fehérségben virul az iszapos, szennyes folyóvizén, úgy virul érintetlen szűzi tisztaságban a bölcs a szennyes földi életben.

Nibbanam — a „Nirvána“, ahol eltűnik forma és eltűnik a szomjuhozás, ahol minden idvezült ritmus és harmonia, felülemelkedve a lét körforgatagán: ime minden benne él a kis faszoborban és éppen az, hogy oly egyszerű eszközökkel, hogy oly művészi igazsággal tudja mindezt kifejezni, ez teszi oly igazzá, klasszikussá ezt a szobrot.

Mennyire más az a meditáló Buddho-szobor (harmadik kép), mely a burmai tipust ábrázolja. Egyszerű és nemes, de reális. Hiányzik belőle az az átszellemültség, mely oly jellegzetes az előbbiben. A Buddho egyik kezével a földet érinti, hogy ezzel jelképezze, hogy a mindenséggel tartva a kontaktust, megszólal benne a világ ritmusa. Vagy az a meditáló szobor, mely a legismertebb attitude (negyedik kép) és mely a Dai-Butsu mintájára készült. Ez a legelterjedtebb és talán legismertebb, szinte már sablonossá vált ábrázolás, mint ahogy mindig megvolt Keleten a sematizálásra való hajlandóság. Ez a hosszú generációk művészi ábrázolásának a leszűrődése és benne is megtestesül az a szinte emberfeletti nyugalom, mely a buddhizmus bölcséletének jellegzetessége. Mélyen a dolgok mögött, a dolgok alatt a minden történések végső oka, a Kammam (karma) a rideg és szigorú törvényszerűség, a dolgok rendje. Minden dolgok kuforrása és minden dolgok alfája és omegája. Ha a világ történéseinek külső eseményei el is vonják a gondolkodót, ez az abszolút, tiszta nyugalmasság a Buddho-Rupamban emlékeztet arra, hogy a Mester tanítása mi. Ábrázolásának formái előbb a görög szépségkultusz, azután a renaissance vallásos miszticizmusa és végül a jelenkor egyszerű racionalizmusa: a Buddho-ábrázolásnak ezek az európai analógiái megtestesülve állanak előttünk e néhány szoborban.

Míg mi a Goethei értelemben vett személyi, egyéniségi kultuszban találjuk a művészi megnyilatkozásnak is legjellegzetesebb formáit, ezen művek készítői ismeretlenek. Elveszték az évszázadok forгатagában, senki nem kutatja, kik, mik voltak, hogy éltek, mit szenvedtek.

Éppen ez a személytelenség, a személy, az egyéniség kultuszának teljes hiánya az, ami a Keletet éles határvonallal választja el a Nyugattól. Ez a személytelenség nyilvánul abban is, hogy személyes, egyéni vonás teljesen hiányzik a Buddhó ábrázolásában. Míg a Krisztus-típust a szép-művészet minden ága teljes egyéni vonásokkal olyannyira kifejlesztette, hogy még a modern életben is Krisztus-fejű emberekről beszélhetünk, addig Buddhó-fej, vagy Buddhó-embertípust nem fejlesztett a Kelet művészete. Az egyéni vonások olyannyira elmosódtak, hogy még a mongol vagy turáni típus sem állapítható meg. Csak a szemek körüli tipikus ránc (az antropológia: Mongolenfalte-a) az egyetlen faji jellegzetesség rajta.

A kéz, a láb, a ruha, a tartás mind egyszerűsítve és stilizálva van, még az a naiv detailizálás is, hogy minden köröm és perc külön van hangsúlyozva.

A homlokon a kis szemszerű kör a megvilágosodás (a Bodhi) szimbolikus jele, mint olyan az egyetlen vallásos szimbólum. A discskör csak mint ornamentika szerepel; a tibeti ábrázolásban pedig alighanem a katolikus (jezsuita) misszionáriusok befolyásának következménye.

Igy hát egyszerű és emberi a képzőművészeti ábrázolásban is, csak úgy mint bölcséletében, vagy a Lalita Visztara legendáiban, ahol az ezernyi csoda közepette is csak stilizált, felmagasztosult ember, nem Isten a Buddhó földi személye.

Éppen a képzőművészeti ábrázolás egyik fontos faktora az érdeklődés azon felkeltésének, mely Amerikában csakugy mint Európában, a Buddhó személye és tanítása felé fordul.

A kuriózum szerepéből, mint a Phönix-madár a hamuból, új életre kelve a komoly, művészi és tudományos megértés útján jár az ind művészet modern értékelése. Kár volna, ha ebben a magyar kultúra nem venne legalább annyira részt, mint a mennyire a tisztán tudományos érdeklődésben és munkálkodásban részt vesz.

A NAGY EMBER.

(EGY IV. GIMN. FELJEGYZÉSEI.)

BAÁL JENŐ IRÁSA, BÁLINT REZSŐ RAJZAI.

Az én bátyám nagy ember, még ugyan nem ismerik, de ő mondja, hogy ez holt biztos és ez így van és én is mondom, mert vakon bizom benne s amit ő mond, az szent.

Nagyon hallgatag, alig beszél valakivel, mert a gondolataival foglalkozik s ezek sohasem hagyják békén. Én csodálattal bámulom őt és minden mozdulatát áhitattal figyelem. Egy szobában alszunk, én meg a bátyám s ágyamból, a takaró alá bújva, hogy meg ne lássa, figyelem, mit csinál? Igaz, ritkán van ebben szerencsém, mert csak itt-ott jön haza időben s akárhogy határozom is el magamban, hogy ébren maradok, míg hazajön: bizony elalszom addigra s másnap ujult szándékkal határozom el magam, mert hiába, nem vagyok nagy ember s nem tartanak ébren a gondolataim. Esemény, mondja mindenki, mikor este itthon van a Géza, a bátyám, s én ennek nagyon örülök magamban, de nem mutatom, sőt inkább közönyös vagyok aznap. Végre lefekszik mindenki, elcsendesedik minden s én is ágyamba bujok. A Géza, a bátyám, még sokáig fennmarad; olvas vagy ír s azt hiszem, ez szép, mikor nagyhaju fejét megvilágítja a kis petróleumlámpás. Örülök, hogy ilyen eredeti gondolatom támadt s nem mozdulok, úgy fekszem mereven, mint egy halott, csak egy kis résen figyelem minden mozdulatát. Nagysokára lefekszik ő is, de ez sem történik úgy, mint más, közönséges embernél. Ágya elé teszi a széket, a székre a kis lámpást s egy jegyzetfüzetet meg a ceruzát, mert a nagy embereket éjjel is felrángálják gondolataik s ők ezeket azonnal leírják. Vázlatosan. Ezért van ott az a jegyzetfüzet.

Tegnap éjjel szokatlan eset történt velem, egész éjjel nem aludtam s másnap őt tárgyából szekundát kaptam. Tudniillik több tárgy nem volt aznap, mert ha tiz lett volna, biztos, tizből kaptam volna szekundát. Küzködöm a stilussal s ezt eléggé sajnálom, mert nem bírom elég találóan leírni azokat az érzéseket, melyek végigszántottak akkor. Ezt a szót „végigszántottak“ képletesen használom s Klobacsek, a magyar tanárom azt mondja, hogy néha szép a képletes beszéd, az irodalomban pedig elkerülhetetlen. Ez pedig, amit itt írok, feltétlenül irodalom, ez természetes. A dolog a következőkép történt. (Ez kicsit szárazon van

mondva, de nem tudom másképp.) Már mindnyájan lefeküdtek, de a Géza még nem volt itthon. Édesatyám szidta, mint minden este szokta, édesanyám meg mentegette Gézát, úgy hogy: nézd, fiam, utóvégre nem leány s te sem voltál külömb, mikor fiatalabb voltál... Én már ágyban voltam s mosolyogtam magamban.

Ők ezt nem értik, a Géza tulajdonkép nagy ember s ő nem azért jön későn haza, mert a fiatalemberek így szokták, de mert impressziókra van szüksége. Ezt én jól tudom, mert olvastam s hallottam is, amint a Géza egyik barátjának említette ezt, hogy impresszió... Nem hagyott nyugton ez a szó, gyakran betegnek éreztem magam miatta, míg végre a lexikonban megtudtam, mi az. Most már tudom és meg tudom érteni... de ők!

Ekkor történt, hogy Géza valamivel korábban jött haza s én ép elaludni készültem. Lassan jött be, hogy senki se hallja és dacára annak, hogy vigyázva botorkált a szobában, mégis feldöntött egy széket. A szék nagy zajt csapott, mire aztán gyufát gyújtott. A gyufa világításánál valami szokatlan haloványság látszott az arcán s amint összehuzta a homlokát, olyan volt, mint egy öreg ember. A lámpát kereste, de az nem volt a szobában, mert a Mari mosott és kivitte a konyhába. Szerettem volna ezt megmondani Gézának, de épp az volt a szándékom, hogy úgy teszek, mintha aludnék s így elárultam volna magam. Nem szóltam tehát és inkább hagytam keresni, gondoltam, talán rájön magától is, hogy a konyhában van a szegen a lámpa. És valóban, amint így töprengtem az ágyban, Géza egy újabb gyufát gyújtott s lábujjhegyen kifelé indult a konyhába.

Na, gondoltam, végre-valahára, most már megtalálja a lámpát s előkészítettem magam a nagy élvezetre. Még láttam, amint a konyhaajtó küszöbén újabb gyufát gyújt és szétnéz a konyhában, aztán hamar elfujja a gyufát és eltűnik az alakja. Semmire sem gondoltam, csak vártam, pillanatról-pillanatra vártam, hogy bejön az égő lámpával. De nem jött. Már elmúlt öt perc is és még mindig nem jött. Már-már azt gondoltam, hogy nincs több gyufája és nem találja a sötétben a lámpát s le akartam lépni az ágyról... Ekkor azonban leheletszerű hangok ütöttek meg a fületem. Nesztelenül visszahúzódtam ágyamba s minden érzékemmel figyelni kezdtem. Éreztem, hogy lassan-lassan agyamba száll a vér, hogy melegem van és kiszárad a torkom. Már egészen kivehetően hallottam a Mari hangját és akaratlanul olyan gondolatok támadtak bennem, amiket eddig sohasem sejtettem. Ez az éjszaka megvénített, megrobolt egy szép és féltett illuziómtól és megfosztott a gondtalan gyermekségetől. Ekkor jöttem rá, hogy minden szép dolognak a világon utját

állja egy előttem még eddig ismeretlen fogalom: a nő... a Mari... Nem, nem, gondoltam, ez lehetetlen, én álmodom, bennem felébredt a rossz, én bennem van a hiba... Nem igaz, a Géza még nincs itthon, csak ezután fog jönni... most ő egészen máshol van, ő nagy ember, ugyan még most nem ismerik és impressziókat keres...

De, uram istenem, hisz ébren vagyok... Megdörzsölöm szemeimet: érzem a kezem és az arcom forróságát... És ez a vastag sötétség ezekkel a forró gondolatokkal — irtózatossá, meg kell örülnöm, vagy megfulladok... Elhatároztam: kiáltok, ordítok és felferem a házat. Nem birtam... Vastag verejték csapta meg a testem s lázban fetrengtem az ágyon... Minden energiám egy beteg, felszikkadó nyöszörgéssé fajult, mely bensőmben viharzott és rémképeket rajzolt elém... Egyszerre fájni kezdtem. A homlokom jéghideg volt s a gondolataim is mintha megbénultak volna. A Géza... a Mari... hihetetlen, ha meggondolom, hogy a Marinak nagy, vörös, otromba kezei vannak, amelyek úgy lógnak a vállán, mintha nem is az övéi volnának. Aránytalanul vastag a karja s formátlanul erős a csipője... S a lába, a meztelen lába piszkos s vastag, feketekörmű... Hogy lehet mégis, hogy a Géza... hogy a Géza esztétikai érzékét, igen, az esztétikai érzékét ez nem érinti?... Gyakran mondotta például a Géza nekem, hogy tulhagosan, állatiasan eszem s ez az ő esztétikai érzékét sérti. Mégis, úgy gondolom, enyhébb dolog ez, mint a Mari piszkos lába...

Hogy ezután mi történt, nem emlékszem, mert teljesen elgyengültem és erőt vettem rajtam az álom. Másnap az iskolában, amint említettem, minden tárgyból szekundát kaptam, igaz, hogy az egyik tanárom könyörületesen akart lenni, mert megkérdezte, miért vagyok olyan sápadt, talán beteg vagyok? En erre egyszerre vérpiros lettem, mert arra gondoltam, hogy talán ő is tudja, mi történt velem az éjjel. Keményen és hangosan mondtam, hogy nem vagyok beteg, mire ő dühös lett és ráadásul beírt az osztálykönyvbe. Alig vártam, hogy hazamenjek; valami szörnyű katasztrófát vártam, valami elváltozást mindentől, ami körülöttem élt s amely eddigi világom összeomlását jelentse. Csalódtam. Érthetetlenül csalódtam. S talán ez fájt a legjobban, hogy ily irgalmatlanul megcsaltak... Mindenki egyforma volt, minden olyan volt, mint tegnap. A Géza épp oly hallgatagon ült az ebédhez, mint máskor s épp úgy olvasta az újságot ebéd közben, mintha semmi sem történt volna. Csak a Marin vettem észre változást. Szokatlanul élénk volt s a Gézának szalvétát tett a táányérja mellé, pedig ezt nem szokta tenni...

KRÓNKA

A LOUVRE TERMEIBEN. Minden igaz bevallásunkon keresztül világlik, hogy függünk; függünk tisztelettel a tradíciókon. Már a hozzányulásunk mozdulatában ott a félelmünk, a csodálatunk, a ragaszkodásunk, mely visszaolvaszt. Mig szűkülnek a körök és éleződnek az objektivitások, nem tudunk sétáló közönsége lenni a tradícióknak; addig, míg igyekvő esztétizáló fölényes mosollyal tapogadják angolok, németek pulzusát a milói Vénusz előtt, vagy másutt, még sokáig visszanezünk.

A mi nagy megbecsülésünk: hazugság, szép hazugság, kénytelen törvényszerű hazugság. De kell, hogy visszanezünk; mert nem a visszanezésünk lényegében, hanem magában a visszanezés módjában áll, hogyan nézünk vissza: sunyian, lopva-félve vagy emberi érdeklődéssel, csodálattal, áhitattal, mert a mód jellemzi az embert, a művészt, akinek az érdeklődésében, csodálatában ott a folytonosság, amely nélkül nincs művészet.

Mindent a méret határol; a görögök eme legfőbb principiumát eddig az olaszok értették meg a legjobban. A Louvre földszintjét nagyjából görög szobrok foglalják el; akaratlan is szimbólumokat elevenít bennem a véletlen eme találkozása: mintha a vállaikon tartanak a felső emeleten elhelyezett többi műemlékeket: az olaszokat, hollandusokat, franciákat és mind a többieket. És fent a második emeleten a barbizoniakat, fontainebleauikat. Gondoljunk csak a XIX. század első felében készült munkákra: Dávidra, Prudhonra, Poussinre, Lorrainre, Grosra, Delacrochra, de főleg Ingresre, továbbá Puvis de Chavannesra: a romantizmus idejében, a Delacroix legtipikusabb heroikus-romantikus feszültségeiben is ott a görög ideál, nem kifejezett vagy követett formákban, de a Delacroix-i pátosz milyenségében.

Az a fajta naturalizmus, mely a Courbet naturalizmusából fejlődött, a Dagnan-Bouveret, Lhermitte, Bastien-Lepage naturalizmusa mind közelebb érintette azt a lokálisan megszemélyesített naturalizmust, mely később és végképen a német naturalizmusban fajult el. Az a szociális küzdelem, melyet napjainkban is viv a társadalmi felszabadulás, az elhelyezkedés ismételt rengései, ideálokban befolyásolták ez idők művészetét. Sokkal tovább tartott és tart ma is az e fajta természetlátás, melyet, egy időre, frissülten keresztezett a különben szintén e naturalizmus jegyében álló impresszionizmus. Ebben az impresszionizmusban, melyet inkább lokális értékkülönbségek meghatározásainak szeretnék nevezni, szájak folytatódtak, hollandus és spanyol eredetű szájak, melyek az individuum fokozottabb kiverődésével igyekeztek stílust találni. Ezekben a képekben nem szélesbült, de kisebbedett a természetlátás; igen közel kerültek a naphoz és ebben a világosságban elvesztették az utat.

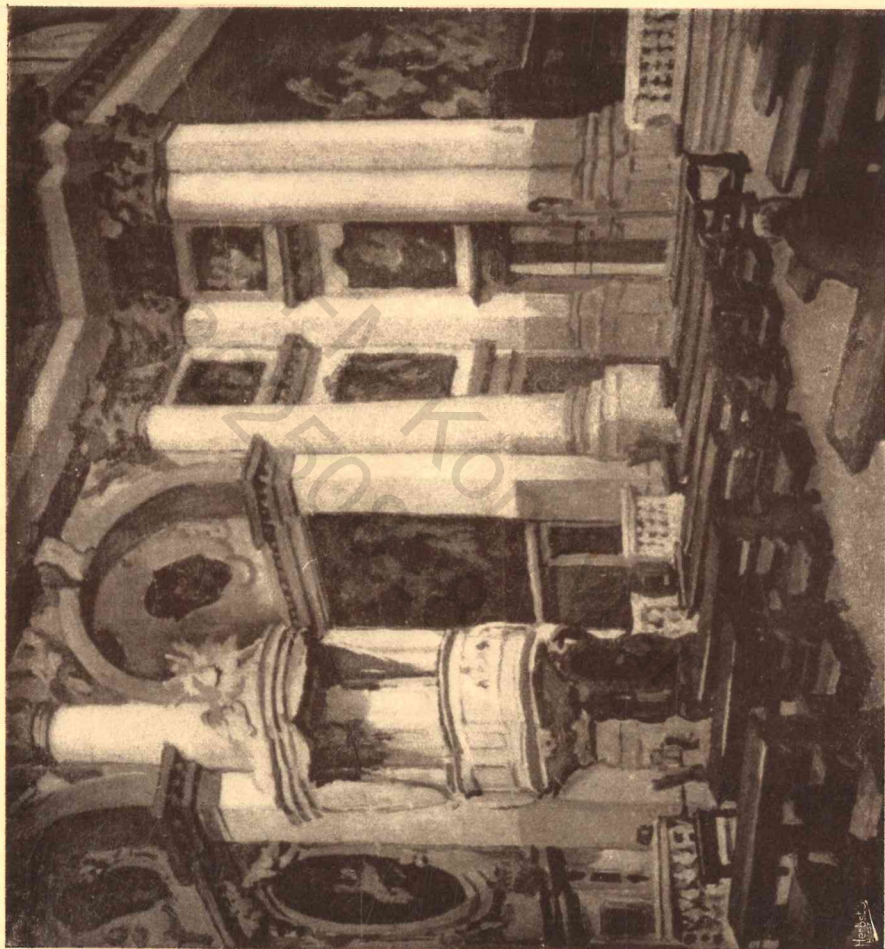
Az impresszionizmussal egyidejűleg, de tőle nemcsak függetlenül, hanem annak mintegy ellenére fejlődött az a naturalizmus, mely mélyebb anyagszerűsége, stabilabb erők kifejezéseire törekedett; Cézanne a kezdeményezője, egyben összegezője ennek a naturalizmusnak, mely nemcsak holland, de spanyol és velencei eredményeken keresztül nyer folytatást és mutat történeti összefüggést, folytonosságot mind e régiakkal. Látszólag Cézanne munkáiban a tradíciókkal való viszony nem oly szembe-tűnő, hogy első pillanatokra felfedezhetnők a közösséget, melyet a tradíciókkal tart. Ez azonban látszólagos, mert tényleg minden tradíciót, mely stílusával közös, erős behatolással, szinte állhatatos csökönyös-séggel emésztett végig. Ma világos a közösség, melyet Grecoval, Tintorettoval vagy a hollandusokkal tart; én csak a Louvreban levő Tintoretto önarcképét említem, hogy a tradíciókkal való összefüggését célozzam. Cézanne megértette ezt a principiumot, vagy helyesebben intenciót, mely végigvonul egész festői felfogásán. Eppen ezekben az intenciókban széles-bedhetett festői látása és biztosította a lokális viszonyokban is átfogóbb, egyetemességeket érintő látásról. Ezekből következőleg nem kellett kerülnie a banalitásokat, a közhelyeket; mint ilyenek nem is léteztek festő-érzetében; továbbá nem kellett választania a festői motivumot, a kép tárgyát, hogy képet adjon; egyszerűen a legközelebbi alkalom volt nála, hogy a természetről vallott felfogását kifejezze.

Es az is Cézanne-i sajátosság: minden pozitivitása mellett, melylyel folyton az anyagra emlékeztet. Egyszerre, egy alkalommal veti fel a legtöbb festői problémát: egy csomó akt közül a kép sarkában mozgó akttal megindul egy mozgás, folytatódik a többi álló, guggoló vagy heverő alakon és a kép másik sarkában mozgó alak helyzete olyan fontos vonatkozásban van az első mozgásával, hogy lezárja az egész kép vonalritmusát. Mellette jobbról egy fatörzs, felette lombcsomóval; ezzel ellentétben egy függő ruhadarab, egy sziklatömb vagy egy nehéz felhőfoslány; középpütt talán egy hegyhát, mindez úgy elosztva, hogy a képet egyensúlyba állítsa.

Cézanne az egyben az egészre törekedett, amely minden formatudatunkkal közös; kifelé irányít bennünket, a nagy egészre, folytonos változással, talán szeszélylyel, mint amilyen változással és szeszélylyel a természet mutatkozik. Meyer Gräfe Dostojewskijhez hasonlítja Cézannet. Azonban Dostojewskij a tipustól a típusokhoz érkezett, mindjobban szűkült ezekben a körökben és végül szinte merev pozitivitásban állott meg; a beretvaéillel, mellyel a pszichológiai redőkben kutatott, folyton gyűjtött és talált gazdag, nagy területeket; de talán túl sokat is talált és mintha az az érzés kezdene ébredezni, hogy e sokhoz még és még több kell, hogy

valami egészen beteljük és — hogy valamit egészen világosan a birtokunkban tudjunk. Ez a világosság, ez az ígérkező konkluzió nyugtalanít, talán meg is félemlít; a való, a kriminális való a művészet valóságában; ha festőnek képzelem a Dostojewskij művészetét — talán a Dürer rajzával és a Courbet naturalizmusával — olyan valóságot ábrázolnának a vásznai, amely valóság már több — talán ijesztő — volna a valóság illúziójánál. De Meyer Gräfe írja, hogy Cézanne megmaradt egyszerű hívő katolikusnak; nem volt sem demokrata, sem royalista, sem republikánus; egyszerűen gondolkodó ember volt, olyan, mint minden alkotó gondolkodó, aki megbujt az Aix-i magányában, mert zavarta és nyugtalanította a kifelé élet; ebben pedig épp oly hasonlatos a világi Goethehez, mint ahogy hasonlatos Dostojewskijhez. (BALINT REZSŐ, PÁRIS, 1912.)

FÉNYES ADOLF AZ ERNST-MUZEUMBAN. (Fényes Adolf „Velencei barokk templom [San Pantaleone]“ című olajfestményének reprodukciójával). Ritkán volt kiállításnak olyan osztatlan és egyhangu sikere, mint Fényes Adolf legujabb műveinek. Fényes egyike azon szerencsés művészeknek, akik bár mindig valamivel megelőzik korukat, de mégsem annyira, hogy a kritikának és a közönségnek intelligensebb része ne tudná őket új utakon is követni, megérteni és szeretni. Mikor még a munka és a szegénység költője volt, már vele tartott a szociális mozgalmakra megérett intelligencia; mikor a magyar falut, napsütéses udvarokat, eleven paraszti életet és levegőt vetette vásznaira, már volt egy kicsiny kör, amely értékelte a pleinair-nek és dekoratív hatásoknak ezt a közvetlen, keresetlen leírását és amikor ma megérkezett az interieur és csendélet, kizárólag festői problémáinál, ismét maga mellett találja már nemcsak megértőit, hanem barátait. Talán lesznek többen közülök, akik Fényest másért szeretik, mint amiért mi és kiknek örömük telik mai munkáinak befejezettségén és az optikai játékon, amit plasticitásuk nyújt. Talán azok is Fényes bámulóinak vallják magukat, akik a művészettől nem várnak többet, mint a valóságnak a megtévesztésig hű utánzását és azt hiszik, hogy Fényes ehhez az irányhoz közeledik. De mi elsősorban azért szeretjük őt, mert minden munkáján meglátszik a feltétlen becsületesség és őszinteség, a komoly, elmélyedő munkának a szeretete. Ma, amikor elismerést kíván sok művész csak azért, mert ennek vagy annak az iránynak külsőségeit leste el, örömmel és elismeréssel állunk meg egy olyan művésznél a munkája előtt, aki nem kacérkodik sem divatos szerelenségekkel, sem a pénzes közönség izlésének behódoló maradisággal, hanem megy egyenesen a maga útján és a maga lelki világából meríti a tárgyait, a formáit és a kifejezéseit. Ezért hatnak munkái egységesen és közvetlenül ezért érezzük meg önkéntelenül is, hogy Fényes szereti a

mesterségét. Talán lesznek, akik csendéletei elrendezésében több kompozíciót, elgondolásában több fantáziát, előadásában lázasabb kifejezést szeretnének. De lehetetlen elvitatni, hogy a magyar művészgárdának egyik legszimpatikusabb tagját tiszteljük benne, akinek komolysága, egyenessége és őszintesége minden ecsetvonásán érezhető és aki sohasem kíván több lenni, mint egy igazi, jó piktor. (L. R.)

AUGUSTE RODIN L'ART. ENTRETIENS REUNIS PAR PAUL GSELL (Bernard Grasset Éditeur, Paris). Művészetről írt könyvet ritkán ér az a szerencse, hogy nyolc kiadást kell belőle rendezni. Paul Gsellnek Rodinnal folytatott beszélgetései az idén nyolcadszor hagyták el a sajtót, hogy minél több ember lelhessen örömet a könyvben levő sok mély gondolatban. A Meudonhoz tartozó Val-Fleury község felett emelkedő egyik dombon áll Rodin, XIII. Lajos stílusában, vörös téglából épült lakóháza. Közvetlenül mellette áll egy hatalmas rotundaszerű fehér épület: Rodin műterme. Gyönyörű park és gyümölcsöskert fái övezik az épületeket. Páris zajától elvonultan, itt él és dolgozik e hatalmas elme. Hogy a ma művészetéről hogyan gondolkodik, azt egy szép májusi nap alkonyán, amidőn Paul Gsell arra kérte, hogy diktáljon neki hevenyészett gondolatokat művészi hitvallásáról, Rodin mester nevetve a következő szavakba foglalta:

„Milyen eredeti ember maga. A művészet érdekli magát még. Előítélet, amely már nem illik a mi korunkba.

Ma a művészek és azok, akik őket szeretik, az állati fossziliák hatását keltik. Képzelsen csak el magának egy megatheriumot vagy diplodocust, amint Páris utcáin sétál. Ugyanezt a benyomást keltjük mi kortársainkban. A mi korunk a mérnökök és gyárosok, de nem a művészek kora. A modern életben a célszerűséget keresik: az anyagi lét javítására törekcszenek. A tudomány mindennap újabb találmányokkal viszi az élelmezést, a ruházkodást és a közlekedést előbbre. Rossz produktumokat olcsón állítanak elő, hogy sok embert hamis élvezetekhez juttassanak, noha tagadhatatlan, hogy összes szükségleteinket kielégítő, valóban tökéletes dolgok is élénk kerülnek.

Azonban a szellem, a gondolat, az álmok világa nincs többé. A művészet meghalt.

A művészet: a megfigyelés. A szellem gyönyöre, amely keresztülhatol a természetben és megleli azt a szellemet, amely szellem saját lelkesezésének a forrása. A megismerés öröme, amely tisztán látja a világ egyetemét és amely újból alkot, a tudatot megvilágítván. A művészet az emberiség legfenségesebb feladata, mivel a gondolatot fejleszti és képessé teszi a mindenség fogalmának a kutatására és megértésére.

Azonban ma az emberiség azt hiszi, hogy a művészetet nélkülözheti. Nem akar gondolkodni, megfigyelni, álmokat szőni: mivel csak testi élvezeteket kíván. A magas és mély igazságok hidegen hagyják: mivel teste vágyainak kielégítésével megelégszik. A mai emberiség baromsorban él: művészekre nincsen szüksége.

A művészet továbbá: izlés. Minden tárgy, amelyet művész alkot, a művész szívének visszaverődése: az ember lelkének mosolya házunkon és berendezésünk tárgyain. A gondolat és érzés egyesülésének varázsa minden tárgyon, amely az ember szolgálatában áll. De vajjon kortársaink közül hányan érzik szükségét annak, hogy lakásuk és butorzatuk izléses legyen? Valamikor régen, a hajdani Franciaországban, a művészet mindenütt jelen volt. Még a kevésbé tehetős polgárok és a parasztok is csak olyan tárgyakat használtak, amelyeket a szem szívesen látott. Székeik, asztalaik, kancsók és fazekaik szépek voltak. A ma művészetét a mindennapi élet hajtja. Azt mondják: ami célszerű, annak nincs szüksége arra, hogy szép is legyen.

Minden visszataszító, mindent sebtiben gyártanak buta gépekkel, szépség nélkül. A művész: az ellenség. Oh kedves Gsell, maga egy művész álmait akarja jegyezni. Ugyan hadd nézzem meg magát jobban. Valóban különös ember . . .“

A beszélgetések folyamán Rodint nem bántják ezek a depresszív érzések. Olyan lelkesedéssel, olyan tüzzel beszél az ő mesterségéről, hogy az olvasót magával sodorja. A szöveget érdekes reprodukciók egészítik ki és ezek meg a szöveg is Rodinnak azon szavait: „A művészet meghalt“, határozottan megcáfolják. Ameddig a művészetnek olyan földi helytartói vannak, mint Rodin, addig a művészet nem hal meg. Csak a nagy feladatok haltak meg és azok, akik a nagy feladatok megoldását okvetlenül kielégítendő kívánságnak tartották: a mecénások. (Sz. J.)

NYOLCAK KIÁLLITÁSA (Pór Bertalan önarcképével). Nálunk, ahol a még csak tegnap lezajlott impresszionizmus, ha többé-kevésbé megértésre talált, — többé vagy kevésbé, mert csakis egyes emberek helyi és erősen lokális vonatkozása impresszionizmusának megértéséről lehet szó, — nálunk tehát ez impresszionizmus-értéstől a „Nyolcak“ által képviselt stílusok megértéséig mérhetetlen nagy az út. Ez az út is inkább ugrás, mert az impresszionizmust összekötő fejlődési vonalak addig, ameddig a „Nyolcak“ stílusa mutatja, minden áthidalás nélkül valók.

Lehetetlen itt most a történeti sorrendben alakult közbeeső átmeneteket felsorolnom, egyrészt, mert ez átmeneteket alkotó sorrend, mai nap is, künn Párisban, a fejlődés szellemében tartó változatokban mozog, másrészt, ha meg is kísérelném, önkéntelenül is elébe vágnék annak a meg-

állapításnak, mely a modern művészet-történet kialakulásának a lényegét, értékét lesz hivatva megállapítani.

A „Nyolcak” kiállításán képviselt stílusok tartozékai, nem pedig folytatásai, a Párisban forró „du cubisme” és „le futurisme” festői elveknek, mert ezeket az elveket válogatás nélkül, az elv meghagyásával és a szabályok merev vagy folyton utánagondolt követéseivel oldják meg. Ha kivételt alkotnak, ez a kivétel önkényes és feltűnően ellentmondó a követett szabályok felfogásaival.

A Cézanne-i tanulság addig, míg utmutatás és egészséges példa a súly és a méret meggondolásaira, még nem merev szabály a lehetőségek kifejezéseire; de amikor mód lett belőle, ha felötlő és univerzális jelentőségben is, mint a Picassó legutóbbi munkáiban, már olyan összevonása a Cézanne-i festői értelmezésnek, ami a metafizikai összegezéseken keresztül valami végleges, valami fullasztó megkötöttséghez érkezett. Picassó maga érezhette ezt a legélénkebben, mert újabb és újabb munkáiban önmaga nyitotta perspektívákkal szélesbítette körét és variálta festői szellemét olyan dimenziókkal, melyek vonatkozásuk és célzatosságuk homályosságánál fogva is, már transcendens érzések és gondolatok kódében jutottak kifejezésre. Picassó nyomán aztán hamar beteljesedett ennek a festői összegezésnek a mérlege: megállapították, végérvényesen keményre és másíthatatlan merevségre szabták ennek az átmeneti formanyelvnek a határait; e határokon belül a maguk önkényes principiumát, amely ez esetben erősen és teljes egészében másodkézből kapott intenciók nyomán csak principium volt: tehát szabály.

És sajátságos: ahogy bővültek a Picassó állította festői szellemiségek, amennyire stílust és rendet nyertek nála minden régi és az újabb festőségek szellemiségéből kizárt tartalmiságok, mint egy bizonyos hangulat vagy irodalmiságot jelző motívum újraállítása, ilyen mértékben, de a követett festői szellemiségek lassabb vagy meggondoltabb tempójában gazdagodtak a Picassót követő festők motívumai. Így nyertek elsőbbségi értéket, vagy mindenesetre egyenértéket a régebbi és már kiküszöbölt tegnapi irodalmi, vagy elbeszélő tartalmiságok festői jelentőséget: kompozíciók, hol a tartalom milyensége világos cselekvést — amennyire a köpszerű formák kaotikus halmazza láttatni engedte — néhol szinte illusztratív elmondást közvetített.

Amit a futuristák irtak és festettek, az elmondásuk módjában sokkal több volt abból a szabadságból, amely szabadság ellen elveikkel állást foglaltak, mert kimondásuk formájában felölelték az utolsó tíz-tizenöt év majd minden jelentősebb festői technikájának eredményeit; így kerültek közelségbe és így azonosultak, ha kimondatlanul bár, a kubisták vallotta

metafizikai összevonások törekvéseivel is. De így kerültek közelségbe nemcsak technikájuk kölcsönvett vagy egymásra határolt eszközeiben, hanem festői szellemiségük rokoni kitalálásaiban is, mert ugyanolyan, talán még több szabadsággal proklamáltak érvényt a tegnapi leszorított irodalmi tartalmiságnak. Még több szabadsággal és frissebb észszerűséggel, mert e festői szellemiségben átáthullámzottak más, egészen más érzések, más gondolatok: mindent felölelni, a mindenség érzését kelteni, gondolatokat és érzéseket, melyek több mint három dimenzióban alakulnak. A kubisták addig, míg a stílusuk merevségében a környezők teljes negligálásával beteltségről adtak bizonytságot, ez új rend hangsúlytalan és egyenlő ütemeivel, — a futuristák e rend megkerülésével vagy eléggé meg nem gondolásaival csak a festői szellemiség minél szélesebb és átfogóbb, minél egyetemesebb érzéseknek és gondolatoknak a legteljesebb kiírására törekedtek.

Mindannyian, a kubisták, a futuristák revíziót állítottak a tegnapi és a ma érzései és gondolatai felett; egyrészt merev szembehelyezkedéssel mindama valósággal szemben, melyet a tradíciók bizonyítanak a valóság gondolatának, másrészt tudatos vagy önkénytelen hasonlással ama dolgokkal szemben, melyet tradíciók vagy tegnapi eredmények kivonatai bizonyítanak.

Arról, hogy mind e stílusra összegezések törekvései nálunk is éreztették, éreztetik hatásukat: felesleges rámutatni, mert éppen a „Nyolcak“ kiállításán revelálnak visszhangra az ott bemutatásra került munkák. Ezt megállapítom, hogy megállapítsam; hogy milyen összefüggéssel, mennyi szabadsággal bővültek vagy simultak e törekvések: az előbb elmondottak alapján ismétlése volna e törekvések magyarázatainak vagy iskolás értékelése a megvillantott újszerűség, érték vagy stílus osztályozásának.

(B. R.)

BUND ÖSTERREICHISCHER KÜNSTLER. Bécsben a Künstlerbund „Hagen“ erőszakos kilakoltatásának következményeképpen, a legkiválóbb modern képzőművészek összefogtak és megalakították az osztrák művész-szövetséget. Ebből az alkalomból körlevelet intéztek a modern művészekhez, amelyet érdekes tartalma miatt szívesen közlünk. „A körlevél aláírói a „Bund Österreichischer Künstler“ megalakítása végett egyesültek. A szövetség, a már meglevő egyesületek szociális feladatait és művészeti céljait nem érinti; a szövetség célját inkább abban látja, hogy a „Deutscher Künstlerbund“, vagy a különböző építész-szövetségek mintájára Ausztria progresszív irányban működő művészeinek közös szerve legyen és hogy a nemzetiségek szerint csoportosult és művészi irányok szerint tagolt erőket olyan egységbe olvassza, amely a nyilvánossággal

szemben a közös érdekek nyomatékos és eredményes hangsúlyozását lehetővé teszi.

Mert mindannyian tudjuk, hogy a bennünket szétválasztó szempontok dacára, vannak olyan érdekeink is, amelyeket a szövetség, tekintet nélkül tagjainak anyagi előnyeire, képviselni hivatott lesz. Fáradozásaink eddigelé szükségszerűen eredménytelenek maradtak, minthogy vagy csoportokra voltunk osztva, vagy egészen izoláltan álltunk. Csak az egységesség adhat erőt. Ennek az egységességnek legyen kifejezője az új szövetség, amelynek soraiban, remélhetőleg ott fogjuk látni mindazokat a művészeket, akik a művészet életterében hisznek. Csakhogy minden belépő művésznek számolnia kell azzal, hogy belépésével csak az osztrák művészet felvirágoztatásán kíván dolgozni és nem kíván rendszeresen ismétlődő kiállítási lehetőségek révén személyes támogatást nyerni; ezeket a feladatokat továbbra is a már fennálló egyesületek teljesítik.

Hogy a szövetségnek, amely különmemű tevékenységet kifejtő művészeket egyesít magában, életképes és tettekre kész fenállást biztosíthassunk, elhatároztuk, hogy a szövetségnek meglehetősen szabad és kötetlen szervezetet adunk. A szokásos paragrafus és többségrendszert, amely végeredményben a középszerűség érvényesüléséhez vezet, a lehetőséghez képest mellőzni akarjuk. Ennélfogva mint a szövetség alapítói, egyelőre mi alkotjuk a szövetség vezetését. De mi is, mint a legkülönbözőbb művészeti irányokhoz tartozók, lemondunk arról, hogy a szövetség minden egyes lépéséről szavazatunkkal döntsünk, mivel a legfőbb dologban egyetértünk és ezért a legnagyobb bizalommal tesszük az elnök kezébe a vezetést, akit öt évre választunk meg és aki ez alatt az idő alatt szövetségünk működéséért felelős. Nem a többség szavazatainak a száma, hanem a „legjobb“-nak győzelmébe vetett hit és az alapítók komoly akaratába helyezett bizalom biztosítsa számunkra a szövetség szerencsés fenmaradását és működését. Ugyszintén a vezetés kiegészítése nem választás útján, hanem új erők önkéntes meghívása révén történik. Ezáltal azt a veszedelmet kerüljük el, amely minden művészegyesülés részére a legveszedelmesebb, t. i., hogy bizonyos irányok megmerevedett érdekképviselletekké válnak és az utánuk nyomuló tehetségeknek akadály gyanánt állnak az útjukba. Erős elhatározásunk, hogy a fiatalság képviselőinek felvétele által az ifjúsággal a kapcsolatot fentartsuk, amiáltal ideáljaink nem szenvednek, sőt meggyőződésünk, hogy a szövetségnek ezáltal teremtünk igazán egészséges alapot. Mivel mint minden más művészeti egyesülés, a szövetség is csak addig lehet élő erő, ameddig nemcsak a kész emberek, hanem a fejlődő erők is menedéket találnak benne“.

A felhívást a legnevesebb modern osztrák művészek írták alá. És pedig Ferdinand Andri, C. O. Czeschka, Xaver Dunikowsky, Anton Faistauer, Joza Gocsar, Ludwig Ferdinand Graf, Hermann Grom-Rottmayer, Anton Hanak, Richard Harlfinger, Josef Hoffmann, Vlastimil Hoffmann, Dr. Rudolf Junk, Alfred Keller, Gustav Klimt, Oskar Kokoschka, Jan Kotera, Oskar Laske, Hugo Lederer, Berthold Löffler, Josef von Mehoffer, Georg Merkel, Franz Metzner, Karl Moll, Koloman Moser, Robert Oerley, Jan Preisler, Alfred Roller, Frant Simon, Dr. Oskar Srtnad, Jan Stursa, Max Svabinsky, Otto Wagner, Eduard J. Wimmer. (SZ. J.)

„HAMUPIÓKE“ AZ OPERÁBAN. „Köd előttem, köd utánam, senki engem meg ne lásson.“ Így mesélt az öreg anyó, s duruzsoló csendes beszédeivel lassacskán álomba ringatott... és én szőttem-fontam tovább a mesének csillogó arany szálait, s felépült körülöttem az egész ragyogó mesevár, amely a ködön keresztül mindig messzebb és messzebb tűnt a menekülő kis szürke láng elől.

Igen a köd, mely minden tárgynak elveszi kemény éleit, eltitkolja a csuf részleteket, csak sejtet s mindent ami belőle kisejtődik, a tökéletesség, a teljes összeolvadás, a zavartalan gyönyörűség ezüstös zománcával borít be szemeink előtt.

Ez a mese. Az öreg anyó mesél, — szemeim lassan behunyom — a szürkület száll-száll s ráereszkedik mindenre lassan... én álmodom.

A mese álom, a mesében nincs valóság, minden brutális anyagi gát eltűnt belőle; boldogító, feledtető illúzió az emberléleknek, ahol minden teljesül, mi el nem érhető. Mig mesét hallgatunk, boldogok s jók vagyunk. A mesékben nagyon halkan beszélnek az emberek, nehogy felébresszék az álmodókat, csak a csuf órák kiabálnak, ... s meséket csak kabinet-színházakban volna szabad játszani, ahol meghallatszik a halk beszéd is. De azért nagy örömmel töltött el, mikor ezt a kis mesejátékot végig hallgattam; sok fejlődő dolog kedvesen hatott rám, — sokszor szerettem volna odasugni a rendezőnek: az istenért, vigyázzon! Ami a szemünkön keresztül bejut, nagyon de nagyon fontos; sokszor megölhet minden illúziót.

Az illúzió. Ez az ami néha nagyon hiányzott. Mért is volt olyan nagyon világos? A tárgyak sokszor nagyon kemények s széles realizmusukkal belevágnak a finom képzeletbe. Csavarják le a lámpákat máskor — egy kissé, hogy bántó merész világuk ne világítson be minden zugba. Legalább úgy, mint mikor a galambsereg jó. Ez a mesék világossága s itt nagyon jól esett a szelid, fehér, ezüstös fény. Valami fátyol mögött kéne a meséket játszani; én a hangszerekre is sordinót tennék. A kosztümök szépek; szellemes és finom festőiséget láttam helyenként meg-

nyilvánulni bennük. Az országbáró, az udvarnagy, az öreg néni és leányai, a két Velasquez-törpe, mind-mind érdekesek és szépek; sőt sok más dolog, így a kicsiny és kedves apródalakok, akik ezuttal hála istennek nem elhízott hölgyek voltak. Annál rettenetesebben hatottak rám a tündérek. A tündéreknek sem kell okvetlenül trikóban megjelenniök és főleg nem rózsaszín trikóban; és nem olyan émelygős rózsaszín cukorfényt rájuk vetíteni! (Tessék megnézni a „Szentivánéji álmot“, a nemzetiben, ott ezt nagyon finoman csinálják.)

Azért mégis hálás vagyok, azért ami kedves és szép volt. A játék is sok helyütt, a kedves, karcsu kis Hamupipőke, aki oly finoman tud beszélni s aki oly igazán szép fehér mesekirálylány, a Pista herceg, ha néha-néha nagyon kiabált is (és nagyon remegett) egészben véve mégis jó naiv fiú s a sok piros még zöld előkelőség, sok kedves finom festőiség, melyek mind arról beszélnek, hogy van aki ezzel is törődik s hogy az öreg opera megifjodott. (R. J.)

ARNOLD SCHÖNBERG. R. Piper & Comp., Verlag, München 1912.

A „Der blaue Reiter“, továbbá Kandinsky: „Über das Geistige in der Kunst“ című könyve után a spirituális művészet iskolája ezzel az újabb munkával lép az érdeklődők fóruma elé.

Schönberg zenész és festő. Fiatal ember, 1874-ben született Bécsben. A róla és működéséről szóló könyvet részint barátai, részint pedig tanítványai írták. Csak természetes, hogy neki is ajánlják. Az előbb említett könyvekben, bővebben, rövidebben, megtaláljuk mindazt, amit ebben a munkában a spirituális művészet lényegére vonatkozólag a szerzők mondanak. Ami a kezünkben levő könyvet rokonszenvéssé teszi, az néhány szép és mély gondolat. Ime. A könyv bevezetésében Linke ezt mondja: „Művészek, akik megtalálták önmagukat, mindig azt hirdetik, ami az énjük, nem pedig azt, amit mások hallani akarnak. Azonban mindenki csak önmagát akarja hallani, vagy csak annyit mástól, amennyit az énjével el tud érni. Az elérhetőnek határain túl a művész és közönség között disszonanciák támadnak, amelyekről az utóbbi azt mondja, hogy a műben vannak. A művész legyen erre tekintettel és kísérelje meg érzéseinek a szabályozását. De a „tekintet“: az engedmény, amely bosszút áll. Kivülről nem lehet a dolgokat megközelíteni és a finom hallású embert nem lehet megtéveszteni. Ő meg fogja érezni, hogy hol tér le a művész útjáról, hogy valakinek kezét adjon.“

Kandinsky, Schönberg festményeiről szólván, a kép célját a következőkben határozza meg: „A kép célja: egy benső benyomásnak külső kifejezése.“ Azután: „Valóságban a művész alakulása nem a külső fejlődésből (formák keresése a változatlan helyzetben levő lélek részére),

hanem a benső fejlődésből (a lelkileg elért kivánságoknak a festői formában való tükröződéséből) áll." Nagyon érdekes a következő gondolat is: „Nem nehéz külsőleg továbbjutni. Nem könnyű bensőleg továbbfejlődni." Egyebekben pedig a könyv Schönberg egyéniségének és képességeinek irodalmi relífié. Tanítványainak és barátainak nemes érzésektől áthatott azon törekvése, hogy mesterüknek, barátjuknak minél szebb nyomtatott emléket állítsanak. (SZ. J.)

IDEI SORSOLÁSUNK. (Remsey Jenő: „Almás kofa" című olajfestményének reprodukciójával.) Az 1912—1913. egyesületi évre vonatkozó sorsolásunkat az 1912 november 8-iki rendes gyűlés keretében tartottuk meg. műpártolóink részére. A művésztagek az idei sorsolásra nagyon érdekes munkákat küldtek be, amelyek közül az egyik 500 koronás nyereménynek a reprodukcióját is közöljük. A művésztagek összesen 19 munkát küldtek be. A sorsolás részletes eredménye a következő:

I. nyeremény: Szablya Frischauf Ferenc: „Eső után" című olajfestménye, értéke 500 korona. Megnyerte: 202. sz. Föti Imre. II. nyeremény: Remsey Jenő: „Almás kofa" című olajfestménye, értéke 500 korona. Megnyerte: 74. sz. dr. Jakobi Olivér. III. nyeremény: Benkhard Ágost: „Napraforgók" című olajfestménye, értéke 400 korona. Megnyerte: 134. sz. Messinger Hugó. IV. nyeremény: Lohwag Ernesztin: „Parasztfiu" című olajfestménye, értéke 350 korona. Megnyerte: 73. sz. vasvári Frankl Richard. V. nyeremény: Benkhard Ágost: „Csendélet" című olajfestménye, értéke 350 korona. Megnyerte: 167. sz. Herzog Géza. VI. nyeremény: Tichy Gyula: „Incselkedés" című tempera-festménye, értéke 250 korona. Megnyerte 122. sz. Guttmann Tivadar. VII. nyeremény: Benkhard Ágost: „Csendélet" című olajfestménye, értéke 200 korona. Megnyerte: 105. sz. Oláh Dezső. VIII. nyeremény: Bálint Rezső: „Tájkép alakkal" című olajfestménye, értéke 200 korona. Megnyerte: 29. sz. dr. Szász János. IX. nyeremény: Fejérváry Erzsi: „Csendélet" című olajfestménye, értéke 150 korona. Megnyerte: 44. sz. dr. Sidlauer Ödön. X. nyeremény: Konstantin Frida: „Tehenek az istállóban" című szénrajza, értéke 120 korona. Megnyerte: 100. sz. dr. Szilas Oszkárné. XI. nyeremény: Erdei Viktor: „Templom domboldalon" című olajfestménye, értéke 100 korona. Megnyerte: 3. sz. Lamm Mórné. XII. nyeremény: Gara Arnold: „Női fej" című szénrajza, értéke 100 korona, megnyerte 21. sz. dr. Weidinger Miksa. XIII. nyeremény: Lénárd Róbert „Ponte Vecchio" című eredeti rézkarca, értéke 50 korona. Megnyerte: 176. sz. Barta Győző. XIV. nyeremény: Lénárd Róbert: „Weidling am Bach" című eredeti rézkarca, értéke 50 korona. Megnyerte: 163. sz. dr. Hoselitz Gyula. XV. nyeremény: Lénárd Róbert: „Prága, Karlsbrücke" című eredeti rézkarca,

értéke 50 korona. Megnyerte: 101. sz. Székely Aladár. XVI. nyeremény: Gara Arnold: „Porcellán“, értéke 60 korona. Megnyerte: 171. sz. Oppenheim Emil. XVII. nyeremény: Gara Arnold: „Porcellán“, értéke 50 korona. Megnyerte: 40. sz. dr. Wittmann Ernő. XVIII. nyeremény: Gara Arnold: „Porcellán“, értéke 40 korona. Megnyerte: 170. sz. dr. Herz Árminné. XIX. nyeremény: Gara Arnold: „Porcellán“, értéke 40 korona. Megnyerte: 50. sz. dr. Csapó Béla.

A FARKAS. Molnár Ferenc darabja. A Magyar színházban adták és Márkus László tervezett hozzá diszleteket. A darab irodalmi méltatásával nem foglalkozhatom, csupán a scenikai megjelenéséről akarok egyet-mást megjegyezni. Nagy igényekkel nem lép fel az egész dolog, de van benne egy s más, ami jó uton jár; például a második felvonásban egy intim interieur, amely minden modern izlésű embert kielégíthet. Finom, modern szoba, arányai, színei kellemesek, a falon képek, a földön perzsa szőnyegek; korunk divatos izlésével s a darabban szereplő egzisztencia körülményeivel is harmóniában áll. Izléses, nem zavar, sőt kellemes érzést okoz, tehát jó. Ami a második rész (az asszony álma) rendezését illeti, nincs rajta semmi különös, azt mondhatnám, hogy megszokott, ha nem jutna egy kissé eszembe Reinhardt. Monumentális hatások keresése (amelyeknek megtalálásához azonban egy monumentálisan látó művész szemére volna szükség, aminek némileg Reinhardt is hijával van). Egyelőre tehát csak keresés. Azonban mi már a pusztá törekvésnek is örülünk.

(R. J.)

MÜCSARNOK. Jó elmenni téli Műtárlat-nyitáskor e régi emlékünkhelyére; ha valahol, itt jóleső megnyugvással — megnyugtatóan — vesznek körül bennünket azok a dolgok, amelyek, nem tudom hány év óta, de változatlan egyformasággal állják és türik az időt. A lármás és türelmetlen mai idők tempójában jó a nyugalmas, békés, közömbös hang, jó e hely, a Műcsarnok termei, mert semerre nem serkentenek e falak, csak nyugalmat, békét, csendes polgári békét és paróchiás szunyósdit árasztanak e békés emberek.

E helyen, a Műcsarnok termeiben nem kell más, csak a jó, kellemes levegő, fizikai levegő, jól temperált levegő, semmi izgalom és jó puha fotellek; itt jó elgondolni, jó megismerni és talán-talán megérteni az egész egyszerű, egészséges, tanult és élvezni vágyó polgárember érzéseit; jó elfelejteni, hogy valami közünk is volna e munkák, e képek értelméhez, tulajdonságaihoz; jó nézni e képeket ugyanolyan nyugalommal, mint e közönség, jóizüt kacagni minden kedves bohóságon, megrettenni és áhitattal nézni nagy képeket, szent képeket, elandalogni ködös felhőkön, angyalok és gényuszok szivárványos szárnyain; nézni a nagy, az ünne-

pélyes arcképeket, amelyek mintha megszólalnának, megismerni közszereplő emberek képmásait, amelyek fiatalok vagy öregek, komolyak és méltóságteljesek, ünnepélyesek és szigorúak; mind jók e képek, mind mind intenek e képek, hogy jó a rend, kell a közbiztonság és hibátlan és teljes egész az élet, a jó meleg, puha élet és Berzeviczy Albert jóságot és andalgósságot sugárzó szemei; jó elfelejteni azt a másik életünket, pihenni és hosszát-hosszat sóhajtani, irigység és bántódottság nélkül látni. Csak semmi komolykodás, semmi szakszerűség: a melléktermékből idehallik a Bachó muzsikája, levegőt betöltőn, harsogva és halkulva árad felénk a zarándokok éneke, temető- és kriptaszagot árasztva körül a sétáló emberek között; csak semmi szakszerűség és hibátlan és jól berendezett az élet, télen hideg van, de nyáron újra nyílnak a virágok, az élet ilyen változó és ilyen változatlan. Az élet ilyen állandó és ilyen békülékeny, nem gondolni a halálra, mert szép az élet, mert jó az élet. Minden jó, — de elmegyek, már elsietek e helyről, ki, ki a szabadba és érezni, szívní és belehelní a decemberi nyirkos hideget és már-már szinte futni e helyről, mert megfulladok. (B. R.)

GISZE LÉVELE HOLBEINRŐL. (Holbein Giszeről festett képének reprodukciójával.) A XVI. század derekán, közvetlen Holbein halála után, Basel város tanácsa felszólítja Georg Gisze Londonban élő baseli kereskedőt, hogy legjobb tudása szerint írja meg mindazt, amit honfitársának londoni tartózkodásáról, munkásságáról és haláláról tud.

Gisze, kinek arcképe a berlini múzeumban hirdeti az utókornak Holbein halhatatlanságát, az akkori kor becsületes német kereskedőjének típusa. Egyszerű közvetlenséggel, keresetlen tárgyilagossággal és sok szeretettel emlékezik meg levelében híres mester-barátjáról, mint ő mondja...

„...Apelles unserer Zeit.“

Éz a levél részünkre becses adatokat őrzött meg, amelyek Holbeint mint embert és művészt egyaránt élénken jellemzik. Megilletődve olvassuk a levél elején, hogy Holbein a királyi palotában lett áldozata az 1543-ban szörnyű módon dühöngő fekete pestisnek, mely akkor London népét kiméletlenül irtotta. A királyt is a nép hite szerint csak babonája mentette meg a haláltól. „Weyl er allezeyt ein wundersam Alräunchen oder Galgenmännlein mit sich tragen soll.“

Holbeint többedmagával a westminsteri apátság temploma mellett levő temető egy közös sirjába hantolták el. A sirhely felfedezetlen maradt; senki sem tudta megmondani hol van. Hiszen százával temették naponként az embereket s így a holtakkal nem igen törődtek.

Londonban kifejtett művészi ténykedését Thomas More lordkancellár házában kezdte, hova Rotterdami Erasmus ajánlásával jutott. A vendég-

szerető kancellár, kit később a pápához való hűsége miatt a protestáns VIII. Henrik kivégeztetett, nagy jóltevője lett Holbeinnek azáltal, hogy az új hazában a kezdet nehézségeivel küzdő mestert mindenben támogatta. Nemes tetteiben segítségére volt a levél írója Gisze is, ki gyakori látogatója lévén More házának, jó barátja lett Holbeinnek. A mester a sok jóért hálás volt s egy gyönyörűen megfestett arcképben örökitette meg kereskedő-barátjának vonásait.

Igen érdekes az az epizód, amely e kép létrejöttét megelőzte s amely élénken jellemzi Holbein gondolkodását és az akkori angol viszonyokat. Holbein Giszevel éppen a műtermében tárgyal, amidőn a király váratlanul betoppan. A király a kereskedőben az ekkor már kivégzett More egykoru hívét ismervén fel, Holbeint is a kancellár barátjának tartja és szigorúan kérdi tőle, vajjon őt is benső barátság fűzte-e, a szerinte semmirekellő, lordkancellárhoz. Erre a mester mély meghajlással így szól: „Nur für die Zeyt durchläutigster Fürst und Herr do ich noch nicht meinen allergnädigsten König gehabt habe. Item es ist dem Morus wohl recht geschehen, wenn mein grossmächtiger Herr es für gut befunden hat.“ E válaszzsal a király nagyon meg volt elégedve s rögtön felszólította, hogy költözzék palotájába, mert ezentul csak udvari hölgyeket és urakat fog festeni. Giszet pedig — ki hallgatásával néhai jóltevőjükről éppen az ellenkező véleményt tanusította — egy megvető pillantással mérte végig.

Gisze, mesterbarátjától e pétertágadást nagyon zokon vette. Holbein ezt érezte is és restelven a hozzá nem méltó nyilatkozatot, későbbi látogatásai alkalmával állandóan arra hivatkozott, hogy a királyi udvarnál mennyi veszély fenyegeti az embert, ha szavára nem vigyáz. „Es ist ein glatter Boden bei Hofe hierzulande, Gisze!“ szokta volt ilyenkor mondani.

Német festőtársairól nem volt a legjobb véleménynyel, mert modorukat a művelt angolokéhoz hasonlítva nagyon nyersnek és csiszolatlannak tartotta s mint mondá, dőreségük csak nevetség tárgyává tette őket. Emiatt hagyta otthon feleségét is, kit mint szerény viszonyok közt élő asszonyt nem tartott alkalmasnak a király környezetébe. „... eyn Weib wie meines, das ... von Ätli, Bäseli und Gütsli redet und schnabbelt.“ Mások szerint ugyan nem ez volt az igazi ok, hanem az asszony házsártos természete.

A királyllyal mindig jó egyetértésben élt, csak egyszer volt harag köztük, mire az alábbi történet szolgáltatott okot.

A király negyedik nősülése előtt megbízást adott Holbeinnek, hogy menyasszonyának, Kleve Annának arcképét fesse meg. De midőn a hercegnő

megérkezett, Henrik úgy találta, hogy a képen szebb mint az életben. Ezért éktelen haragra lobbant és Holbeint nagyon megverte. Rövid idővel ezután a mester meglátogatta Giszet és az ütésektől visszamaradt kék foltokat testén elkeseredett szavak kíséretében mutatta meg neki. „Mag er nächstens den Satan schicken sein Buhlen zu conterfeyen . . . Ich hob sie nachgemacht, wie Gott sie mir vorgemacht hat um keinen Zipf und keinen Tupf anders.“ Később Henrik megbékült és ajándékokkal halmozta el őt.

A levél többi része Holbein művészetéről mond el nekünk egyet-mást. Holbein mindig irtózott attól, hogy művészetéről sokat beszéljen. Irni róla pedig már épenséggel nem akart. Giszte, ki gyakran kereste az alkalmat, hogy vele e tárgyról beszéljen, megkérdezte őt egyszer, hogy mi a véleménye Dürerről, ki a festészetben szerzett tapasztalatairól könyvet írt. Holbein válasza az volt, hogy vajjon szájjal fessen-e az ember s Dürer nem tenné-e jobban, ha nem ártaná magát a humanisták dolgába.

Egy arckép jósága szerinte főleg a szemektől, illetve a tekintettől függ. Aki ezt a képen nem tudja visszaadni, az nem arcképfestésre hivatott.

„ . . . der sey nit von Natür dorzu geschick.“ Minden egyéb a gyakorlottságtól függ. Komoly és nyugodt volt, ha valakit lefestett. Mielőtt a festéshez fogott, előbb ceruza-, vagy szénrajz-tanulmányokat készített, melyeken munkáját rendesen a szemek elhelyezésével kezdte meg. Maga a kép ezen tanulmányok alapján készült a lefestendő jelenléte nélkül. Zöld hátteret örömet alkalmazott, mert a zöld színt tartotta az élet és a természet színének. Alakjait leginkább úgy állította be, hogy azok ne reá, hanem másfelé nézzenek, mert különben — mint ő mondja — azok inkább hozzá hasonlítottak volna, mint önmagukhoz. Ezért van az, hogy képein távolbatekintő embereket látunk. Tekintetükből gyakran bizonyos szomorúság tükröződik vissza, mit e szavai magyaráznak meg: „Seh' allweyl den Tod dohinter!“ Nagy gondot fordított a ruházat megfestésére is, mert azt tartotta, hogy az többé-kevésbé fontos az illető egyén jellemzésére. Éppen olyan jellemző lehet valakire az, hogy miképen viseli a kalapját, mint az, hogy hogyan tartja a fejét. Előszóratettel helyezett el néha alakjai mellé különféle tárgyakat, különösen olyanokat, amelyekről a lefestett hivatására lehet következtetni; mert egyrészt a festő kötelességének tartotta, hogy a nézőt erről is felvilágosítsa, másrészt pedig, hogy ezáltal a térbeli és perspektivikus hatásokat fokozhassa.

A levél további tartalmából megtudjuk, hogy Holbein nem tartozott a türelmes és jámborlelkű emberek közé. Rendkívül heves és haragos tudott lenni különösen, ha ivott. Sohasem szerette, ha valaki tudákosan beszélt, vagy ha avatatlanul mondott véleményt arról, hogy mi a szép,

vagy mi a művészet. „Denn was die Schönheit sei, das wisse keiner.“ Holbein Londonban csakhamar nagy hírnévre tett szert s minthogy ott éppen az időben az arképet tartották a legbecsesebb családi ereklyének, valósággal elhalmozták megbízásaikkal. Viszont olyanok is voltak, akik vonakodtak attól, hogy magukat lefestessék. Ezekről azonban azt mondja Gisze: „... Geschieht aber bloss zum Schein...“ Így történt Rotterdami Erasmussal. Kezdetben hallani sem akart arról, hogy képét megfestesse. De már az első megfestése után engedékenyebb lett és egyik képmás a másikat követte úgy, hogy hét esetben volt Holbeinnek alkalma e kiváló tudós fejét vászonra vetni.

Holbeint kortársai szerették és művészetét rendkívül nagyra becsülték. Legbüszkébb I. Ferencz francia király szavaira volt, ki — Gisze levelének befejező sorai szerint — Henrik angol király előtt róla így nyilatkozott: „Das ist der allerfürtrefflichste Menschenmoler, den es seyt je gegeben hot.“ (Sz. V.)

SALON D'AUTOMNE DE 1912. A Salon d'Automne idei kiállítása a háborus hangulat jegyében állott. Az első ágyut Monsieur Lampué sütötte el és ennek az ágyunak a levéllövege Monsieur Bérardra volt irányítva, aki jelenleg a szépművészetek helyettes államtitkára Franciaországban. Monsieur Lampué levelében valósággal tombolt, hogy milyen vakmerőek és szemtelenek a kubisták, futuristák, spiritualisták és levelében könyörögve kéri az államtitkár helyettesét, hogy menjen el a Grand Palais-ba és nézze meg magának ezt a kiállítást.

„Menjen el oda, uram“, mondja többek között Lampué ur, „és én azt remélem, hogy Ön ugyanazzal az undorral fogja elhagyni ezt a kiállítást mint sok jó ismerősöm, sőt mi több, azt remélem, hogy lesújtottan fog így szólni: vajjon van-e jogom egy középületet gonosztevők bandájának átengedni, akik úgy viselkednek a művészetek világában mint az apasok a közönséges életben?“ Lampué ur csak egy remediumot tud: nem szabad többé a Grand Palais-t a Salon d'Automne céljaira átengedni. Tehát még mindig akadnak emberek, akik nem tudják felfogni annak a tételnek a súlyát, amely szerint: a művészetnek szabadnak kell lennie és hogy a művészet szabadságát még akkor sem szabad korlátok közé szorítani, ha a Messieurs Lampuék (akik különben elég bő számban élnek mindenütt) idegrohamokat kapnak.

A Salon d'Automne választmánya fölényes hidegvérűséggel és öntudatos nyugodtsággal válaszolt a támadásokra. E nyilatkozat tiszteletreméltó tartalma és nemes hangja világosan bizonyítja, hogy az igazság nem a Lampuék oldalán áll.

Ebben a nyilatkozatban a választmány elmondja, hogy a heves támadá-

sokra azzal felel, hogy a kiállítások rendezésénél vallott vezérlő elvet közzéteszi. „A lelkiismeretes művészetnek“, így szól szószerint a nyilatkozat, „összes törekvéseit bebocsátjuk, legyenek azok bármilyenek és bármennyire egyénien vagy idegenül is hatnak a régi formulákkal szemben. A Salon d'Automne nem akar egy olyan iskolának konzerválója lenni, amely a saját szabályait már megtalálta; inkább arra tart igényt, hogy nemes harcok és versengések szintere maradjon, hogy a művészekre és műveikre termékenyítőleg hasson és őket révbe segítse. Az állam, amelynek nem az a szerepe, hogy irányítsa, hanem hogy bátorítsa a nemzet művészi törekvéseit, nem tehet egyebet, minthogy a legnagyobb jóakarrattal tekintsen egy olyan Szalon működésére, amelyik legelőször gyűjtötte össze a ma legkiválóbb művészeit, amely eddigelé ismeretlen helyet juttatott az iparművészetnek, amely minden más kiállítás előtt biztosított a festészettel és szobrászattal egyenlő jogokat a zenének és irodalomnak.“ A Salon d'Automne nyilatkozata nem tévesztette el a hatását. Bérard államtitkárhelyettest a támadások nem tudták megingatni és a legközelebbi kiállítás megint a Grand Palais-ban lesz.

A Salon d'Automne vezetőségének előzékenysége és liberálizmusa így tehát az 1912-ben rendezett kiállításnak a spirituális művészet bélyegét nyomta a homlokára. Hogy a futuristák, kubisták nagy akarása hol fog partot érni, arra ma még senki sem tud biztos választ adni. De annyi bizonyos, hogy akár célt érnek, vagy nem, a nyertes megint csak a művészet maga lesz, mivel új szempontok és új megállapítások minden ilyen természetű mozgalomnak kimaradhatatlan függvényei. (SZ. J.)

FRANCIA LITOGRAFIÁK A SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUMBAN. Igen érdekes és tanulságos a Szépművészeti Múzeum legújabb kiállítása. Nem lehetünk elég hálásak Térey Gábornak, majd az utolsó években dr. Meller Simonnak, hogy a grafikai osztály mappákban heverő gazdag kincseit lassanként érdekes csoportokban a közönségnek bemutatják. Csak amióta alkalma van közönségünknek ilyen módon elsőrangú és mintaszerű grafikai műveket látni, kezd nálunk a grafika iránt való érdeklődés is lassan ébredezni.

A XIX. század a grafika ujjászületésének kora. Az előző századokban csekély kivétellel a grafika csakis — egyéb sokszorosító eljárások híján — festményeket, szobrokat, tájakat s épületeket kívánt ismertetni. Rembrandt nagy példája, hogy a grafika önálló életet is élhet, hogy a rajzolt vonalnak a súlyosabb olajfestés által soha el nem érhető, eleven, lüktető ereje és bája van, teljesen feledésbe ment.

A mostani kiállítás is mintha csak azt akarná bemutatni, mennyire tájékozatlan volt a XIX. század eleje a grafika lényegéről, mint fedezik

fel újra zseniális rajzoló a hatvanas-hetvenes években csodás domini-
umát és mint megy veszendőbe lassan a legmodernebbek kezén.
Ingres, a ceruzarajzaiban elbájolóan finom és szellemes rajzoló például
még egészen gyámoltalan litografiájában. Képet akart reprodukálni,
szinte szolgálilag huzta meg a formák konturjait. Isabey litografiái
inkább hatnak pontozott acélmetszeteknek és nála is fontosabb a tónus,
mint a vonal. Delacroix állatképeiben már mutatkozik valami, amit az
eszközök inspirációjának nevezhetnénk, neki azonban még fontosabb a
képhatás, a dramatikus momentum, mint a vonalak, a fény és árnyék
játéka. Daumier is csak a keserű gunyt akarja a kőre rögzíteni, de az
eszközök nem érdeklik. Gavarni az első rajzoló, aki szereti a krétát és
a követ, akinek vonala eleven és könnyed. Nyomata úgy hat, mint a
krétarajz. Manet inkább érdekes kísérletező és Monet inkább festői, mint
rajzhatásra törekszik. Corot azonban bámulatosan érezte meg a körrajz
karakterét. Nála már nem ellenséges objektum a fehér papírlap, melyet
mihamarább rajzzal, tónussal be kell földni, hanem eleven kísérője a
rajznak, papír és vonal egyensúlyban vannak, egymásra hatnak. Egyes
körrajzai plein-air-hatásukban Liebermannra emlékeztetnek. Egy tollal a
kőre rajzolt lapja leheletszerűen könnyű és levegős és Rembrandt legjobb
tájképei mellé állítható. Carrière híres lapjai tulajdonképpen nincsenek
kőnyomatnak gondolva és inkább hatnak szénrajz-reprodukciónak. Ilyenek
Fantin Latour lapjai is, melyeket ez alkalommal sajnálattal nélkülöztünk.
Igazi mesterei azonban a kőnyomatnak Toulouse-Lautrec, Degas és Forain.
Az ő műveik természetesen forrtak össze a kővel és más médiumban
el nem képzelhetők. A végletig gazdaságosak az eszközökben, tudják,
hogy a rövidség a grafika veleje. Könnyű, szellemes rajzuk mögött óriási
megfigyelés és tudás áll. Odavetett vonalaiknak ez az ércfedezet ad súlyt.
Milyen kevés eszközzel tudja jellemezni például Toulouse-Lautrec a
Mme Lender szellemes profilját, Mlle Elsa Viennoise cselédszerű alsóbb-
rendűségét és Cecil Loftus ordenáréságát. Vagy Forain egy aktjának a
kezdődő hájasságát, vagy egy hálószobában az ágyneműnek és a szerte-
széjjel heverő fehéreneműnek az anyagszerűségét, különböző súlyát és
finomságát.

Az impresszionisták közül csak Bonnard tudja még megrögzíteni egy
kis párisi utcának az életét, szinte azt mondanók: a szagát. Renoir,
Vuillard, Denis, Odillon Redon már inkább színekkel vagy kompozí-
ciókkal akarnak hatni, de a litografia tompa színei nem segítenek túl
a rajz fegyelmetlenségén. A kőnyomatban érdekes vicceket akarnak
teremteni művészet helyett. Végül Gauguin és Cézanne kőnyomatai
már nem egyebek elhibázott kísérleteknél. Könnyűséget szinlelnek és

verejtékesek. Talán jobban tiszteltük volna meg érdekes szellemüket, ha ezek az elhibázott alkotások nem kerültek volna bemutatásra. (L. R.)

ÜZLETI GRAFIKAI KIÁLLÍTÁS. Iparosainknak és kereskedőinknek elenyészően csekély része igyekszik nyomtatványainak művészi külsőt adni. Pedig egy népszerűvé vált jó plakát vagy üzleti kártya aránylag kis befektetéssel jelentős összegeket biztosíthat a kereskedő vagy iparos számára. A nyugateurópai kereskedelem és ipar vezető emberei a művészi reklám jelentőségét és produktivitását már régebben ismerték fel és ma már erősen dotált pályázatok útján igyekeznek maguknak művészi értékkel bíró plakátokat és nyomtatványokat szerezni.

Érdekes különben, hogy ott, ahol az üzletemberek nem az írott, vagy a nyomtatott belü közvetítésével érintkeznek feleikkel, hanem személyes megjelenéssel, ott már korábban érezték meg ösztönszerűleg a külső megjelenés fontosságát.

A jó plakát és üzleti nyomtatvány széles rétegek figyelmét vonja magára és ezáltal nagyobb tömegek szemeit nevelvén, az érzések finomodását idézi elő és így közvetve kulturális feladatot is teljesít.

Az új iparművészet legértékesebb eredménye abból áll, hogy ismét felépítette a művészet és a gyakorlati élet között azokat a hidakat, amelyek az ókorban és középkorban megvoltak, de amelyek a XIX. század folyamán elkorhadtak és elpusztultak. Ilyen újból felépített hidnak tekinthetjük az iparművészeti grafikát is és az Országos Magyar Iparművészeti Társulat érdemes munkát végzett, amidőn arra törekedett, hogy ezzel a kiállítással iparművészeti grafikánk és a gyakorlati élet között minél több összekötő szálát teremtsen.

A kiállítás anyaga gazdag és kellemesen lepte meg a látogatót az elhelyezés rendszeressége. Egy ilyen kiállítást iparosainknak és kereskedőinknek nagy számban kellene felkeresniök, mivel könnyen érzékelhető formában láthatják és állapíthatják meg a művészi és művészietlen üzleti nyomtatványok között lévő különbséget. Rendkívül sok jó és ötletes munkával szerepelnek úgy a külföldi, mint pedig a magyar művészek és örömmel látjuk, hogy nálunk is akadnak lassankét szép számmal olyan megbízók, akik nyomtatványaikra különös súlyt helyeznek. Minden dicséretre érdemes az Iparművészeti Iskola grafikai osztályának működése, ahol Helbing tanár kitűnő és fejlődésképes gárdát nevel. Az Iparművészeti Társulat az üzleti grafikai kiállítással kapcsolatban karácsonyi vásárt rendezett. Ugy érezzük, hogy itten egy kis mozdulatlanság állott be és nagyon gyakran hat zavarólag a dilettánszerűség. A karácsonyi vásárral kapcsolatosan az Iparművészeti Iskola növendékeinek ötvös- és kerámiai munkái keltenek sok reményt és meglepetést,

amelyek bizony sok tekintetben állanak a Társulat karácsonyi vásárján szereplő munkák felett. (SZ. J.)

MŰVÉSZET ÉS ERKÖLCS. (A Művészház és Művészklub botránya.)

Gazdasági viszonyaink sivársága és közéleti viszonyainknak romlottsága képzőművészetünk életét mostanáig nem tudta kikezdeni. A modern magyar képzőművész, a nyugat hagyományaihoz hiven, dacos sziklagyanánt állott a magyar erkölcsi fertő tengerré dagadt árjában. A modern magyar képzőművész lelkét az a tudat járta át, hogy talentuma a természetnek vele szemben gyakorolt különös kegye, amelyért a társadalommal szemben magasztos, fontos kötelességei vannak.

Azonban a legutolsó esztendőkből olyan elszomorító tünetek merülnek fel, hogy a becsületes és tisztességes eszközökkel dolgozó művészek, műbarátok érdekében a leghevesebb, a legkiméetlenebb harcot kell indítani mindazok ellen, akik Magyarországon még nem érték el a szellemi nagykorúságnak azt a fokát, amely a nyugateurópai kultúra összes függvényeinek megértésére, finomabb természetű megérzésére képesít.

Eppen ebben a kötetben hozzuk a modern osztrák művészek felhívását az Österreichischer Künstlerbund megalakítása tárgyában. Ezeket az embereket a művészet ideális céljai hozták össze. A megalakulás nyílt és spontán, tiszta és szép. A felhívásból láthatjuk, hogy az osztrák művészet fejlesztéséhez csak gondolkodó és dolgozó művészekre van szükség. A Lajtán túl a művészet „pinkák”, „croupier”-ek, „schlepper”-ek nélkül is fejlődik.

De a mi derék országunkban a nemes eszmék, a becsület, a tisztesség szabad préda a mindennel és mindenre spekuláló profiteurök kezében. Az egyes ember jogának, becsületének, munkájának értéke a fagypontra szállott. Itt, ezen a ponton, a becsületes ember kötelessége, hogy „Megállj”-t kiáltson és ha nem megy másként, saját testével tartsa fel a szennynek, a pizsoknak ezt a bűzös, rohanó árját.

A művészetnek sokkal eszményibb, magasabb és nemesebb céljai vannak, semhogy ezeket a bakasztalokon kiverejtékezett pizsokpénzzel szabadjon beszennyezni.

A „Művészklub” körül összeszedtek mindenkit, aki összeszedhető volt és akinek a nevét a magyar képzőművészet dolgaival kapcsolatosan egyszer valahol megemlítették. Patinás és ragyogó nevek viselőit, akik jóhiszeműleg mondták beleegyező igenjüket, olyan posványba taszítottak, hogy jó időre fog elmenni a kedvük attól, hogy a magyar művészek mozgalmaiban résztvegyenek. A mai élet megnyilvánulásai annyira komplikáltak, a velük való foglalkozás annyi elmélyedést, olyan lelkiismeretes kutató és megfigyelő munkát követel, hogy az ilyen fontos,

messzireható kérdést, mint amilyen néhány száz művelt ember társadalmi kooperációja, nemtörődomséggel és pikkoló-filozófiával elintézni nem lehet. Azok, akik a magyar képzőművészetet a pinkából akarták felsegíteni, gondoltak-e arra, hogy hány ember, hány család léte fog megsemmisülni a „Művészkлуб“ förtelmes pinkazátyán? A mozgalomban résztvevő jönevű művészek gondoltak-e arra, hogy a pinka csengő tartalma leginkább olyan emberek zsebébe fog vándorolni, akiknek a magyar művészethez semmi közük sincsen.

Igenis, a magyar képzőművészettel szemben követtek el bünt azok, akik értékes neveiket ilyen hallatlanul hazard dologhoz könnyelműen odadozták. Nem szabad, hogy akadjon Magyarországon többé tisztességesen gondolkozó művész és műbarát, aki a művészetet ilyen módon támogatja. A művészetben a nagy mozgalmaknak mélyebb, tisztább erkölcsi talajból kell fakadniok és ezeknek a mozgalmaknak nem lehet alapköve egy-egy ember anyagi existenciájának az életfogytiglani biztosítása. Akit érzései a magyar művészet kultiválására szorítanak, az a művésznek munkára, de nem léhaságra adjon alkalmat. „Munkát a művészeknek!” — nem pedig pinkajövedelmet. Aki át tudja érezni, hogy egy nemzet előbbrejutása szempontjából mit jelent a kultúra, az ennek a jelmondatnak az értékét meg fogja érteni és tüzzel-vassal lesz segítségükre mindazoknak, akik a magyar képzőművészetet az élődiék és herék bolyától meg akarják szabadítani. SZABLYA JÁNOS.

PÁLYÁZAT BELSŐ PLAKÁTRA. A „Kéve” művészegyesület egy belső plakát elnyerésére hirdet pályázatot. A plakát a Hubert és Sigmund cég által forgalomba hozott szerszámacélok ismertetésére szolgál. A plakát nagysága 80×50 cm. A plakátpályázaton csakis magyar művészek vehetnek részt. Az első díj 300 korona, a második díj 100 korona. Ezenkívül a cég jogosult a neki tetsző tervezeteket egyenként 50 koronáért megvásárolni. A jury tagjai a következők: Helbing Ferenc tanár, a M. kir. orsz. iparművészeti iskola grafikai osztályának vezetője, Kernstock Károly festőművész, Körösfői Kriesch Aladár festőművész; a „Kéve” részéről: Szablya Frischauf Ferenc festőművész, Benkhard Ágost festőművész és Szablya János ügyvezető igazgató; továbbá a Hubert és Sigmund cég egyik kiküldött tagja. A beküldés határideje 1913 január 31-én este 6 órakor jár le. A részletes feltételeket és szöveget érdeklődőknek a „Kéve” ügyvezetősége (II, Retek-utca 53—57) díjmentesen küldi meg. A díjazott pályatervek reprodukciói a „Kéve Könyvé”-nek harmadik, március havi kötetében fognak megjelenni.

EGYESÜLETÜNK. 1912 november hó 8-án rendes gyűlést tartott egyesületünk, amelyen a következő határozatokat hoztuk.

Az ügyvezető igazgató jelenti, hogy a negyedik kiállítás ügyében az elnökség a Nemzeti Szalonnal megállapodott s a kiállítási helyiségek 1913 január 15-től fogva fognak az egyesület rendelkezésére állani. Mint-hogy a kiállítási bizottság mandátuma a negyedik kiállításra szólott, tehát a megbízás a negyedik kiállítás befejezéséig változatlanul fennáll. A kiállítási bizottság tagjai a következők: Szablya Frischauf Ferenc elnök, Benkhard Ágost, Gara Arnold, Kozma Lajos, Lénárd Róbert, Málnai Béla, Moiret Ödön és Remsey Jenő. Az ügyvezető igazgató elő-terjeszti a negyedik kiállítás beküldési feltételeit. Egyhangulag elfogadják. Lénárd Róbert indítványára a rendes gyűlés az ügyvezető igazgatót és Gara Arnoldot bizza meg az 1912—13. egyesületi évre szóló ujévi ajándék előkészítésével.

Az ügyvezető igazgató felolvassa a M. É. Sz. által 1912 augusztus hó 10-én egyesületünkhöz intézett átirat szövegét és a mellékelt felirat szövegét, amelyet a M. É. Sz. a kultuszminiszternek küldött. Több hozzá-szólás után a rendes gyűlés az átiratnak az irattárba való helyezését határozza el, mivel a m. kir. Operaház átalakítása, amint az immár nyilvánvaló lett, olyan jelentéktelen dolog volt, hogy az egy nagyobb-szabású akció megindítását feleslegessé teszi.

Lénárd Róbert indítványozza, hogy Szablya János ügyvezető igazgatónak és mindazoknak, akik a „Kéve Könyve“ létrehozásában közreműködtek, a rendes gyűlés jegyzőkönyvben mondjon köszönetet, mivel munkájuk egy érdekes kulturadokumentummal tette gazdagabbá a magyar képző-művészeti irodalmat. Lénárd Róbert különösen hangsúlyozandónak tartja azt a lelkes készséget és szeretetet, amelylyel az ügyvezető igazgató ezt a problémát megoldotta.

A rendes gyűlés továbbá megejtette az 1912—13. évre vonatkozó sorso-lásokat, amelyek eredményét külön közöljük.

Dr. Vermes Károly jogtanácsos indítványára a rendes gyűlés a művész-tagoknak hálás köszönetet mond azért az áldozatkészségért, amelylyel a sorsolás sikerét előmozdították.

Egyéb tárgy nem lévén, az elnök a gyűlést berekeszti.

*

Egyesületünk műpártolóinak és művésztagjainak kellemes meglepetés-ben volt részük, amidőn az idei ujévi ajándékot, Tichy Gyula festő-művész tagtársunk „lbolyaszedők“ című eredeti linoleummetszetét, kézhez vették. A rendkívül hangulatos és nagy izléssel megkomponált munka meglepő tanúságot tesz arról az állandó és lankadatlan fejlődésről, amely ennek a sajátos egyéniségű művészünknek annyira jellegzetes tulajdon-sága. Az „lbolyaszedők“ érdekesen egészítik ki az eddigi ujévi ajándékok

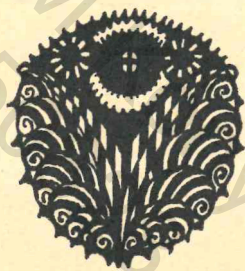
sorozatát és mindenki őszinte örömmel fogja besorozni eddigi gyűjteményébe Tichy Gyulának ezt a sikerült művét.

*

A IV. kiállításra egyesületünk tagjai nagy szeretettel készülnek. A kiállítás előkészítésének munkálatai már javában folynak. Az ünnepélyes megnyitás, feltéve, hogy a külpolitikai viszonyok alakulása nem dönti halomra terveinket, március 1-én fog megtörténni.

HIRDETÉSEK

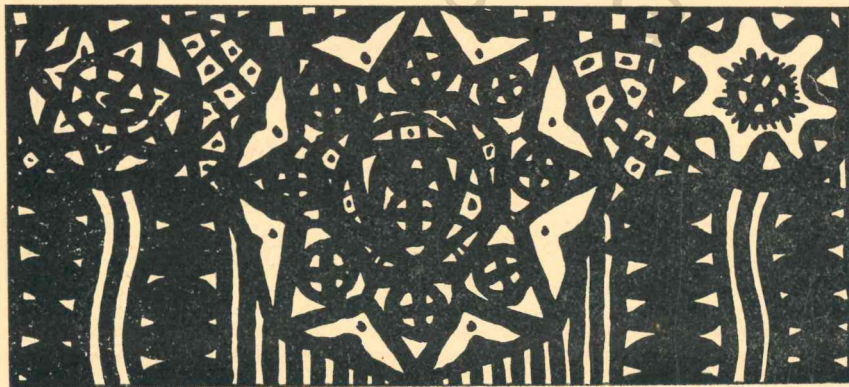

5243(14.045)

Nincs

Unikum

**más, mint Zwack-
féle. Csakis az ere-
deti palackból fo-
gadjuk el.**

Gundel Károly Állatkerti vendéglő

**Kiváló saját töltésű borok.
Kitűnő magyar és francia
konyha. Szimfonikus zene-
kar. Katonazene.**

Kann & Heller

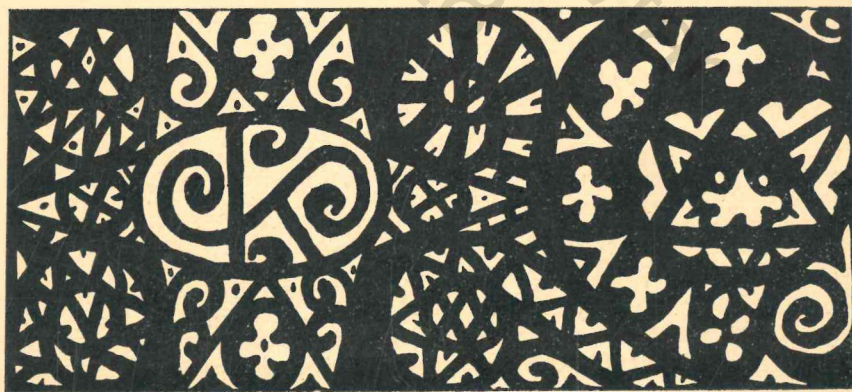
Budapest

***Az összes ipari
üzemekben szükséges gépek és mű-
szaki cikkek raktára. Malomkögyár.***

Vadászkürt- szállóda

***Komner Ferenc
Budapest, IV. kerület,
Türr István-utca 5.***

Gärtner Ágoston **elektrotechnikai vállalata.**

Budapest, V. ker.
Wurm-utca 3. sz.

■ **Fémszálas izzólámpák, Tungstram,
Vertex stb. Mindenféle speciális
izzólámpa. Villamos zseb- és kézi-
lámpák. Villamos fűtő- és főző-
készülékek. Csillárok és minden-
nemű villamos szerelési munkák.**

Telefon: 95—33.

Világosság könyvnyomda részvénytársaság

**Budapest, VIII,
Conti-utca 4. szám**

Telefon : József 9-66

József 10-16

**Hírlapok, folyó-
iratok, kezelési
és kereskedelmi
nyomtatványok,
név- és eljegyzési
kártyák készül-
nek művészi ki-
vitelben**

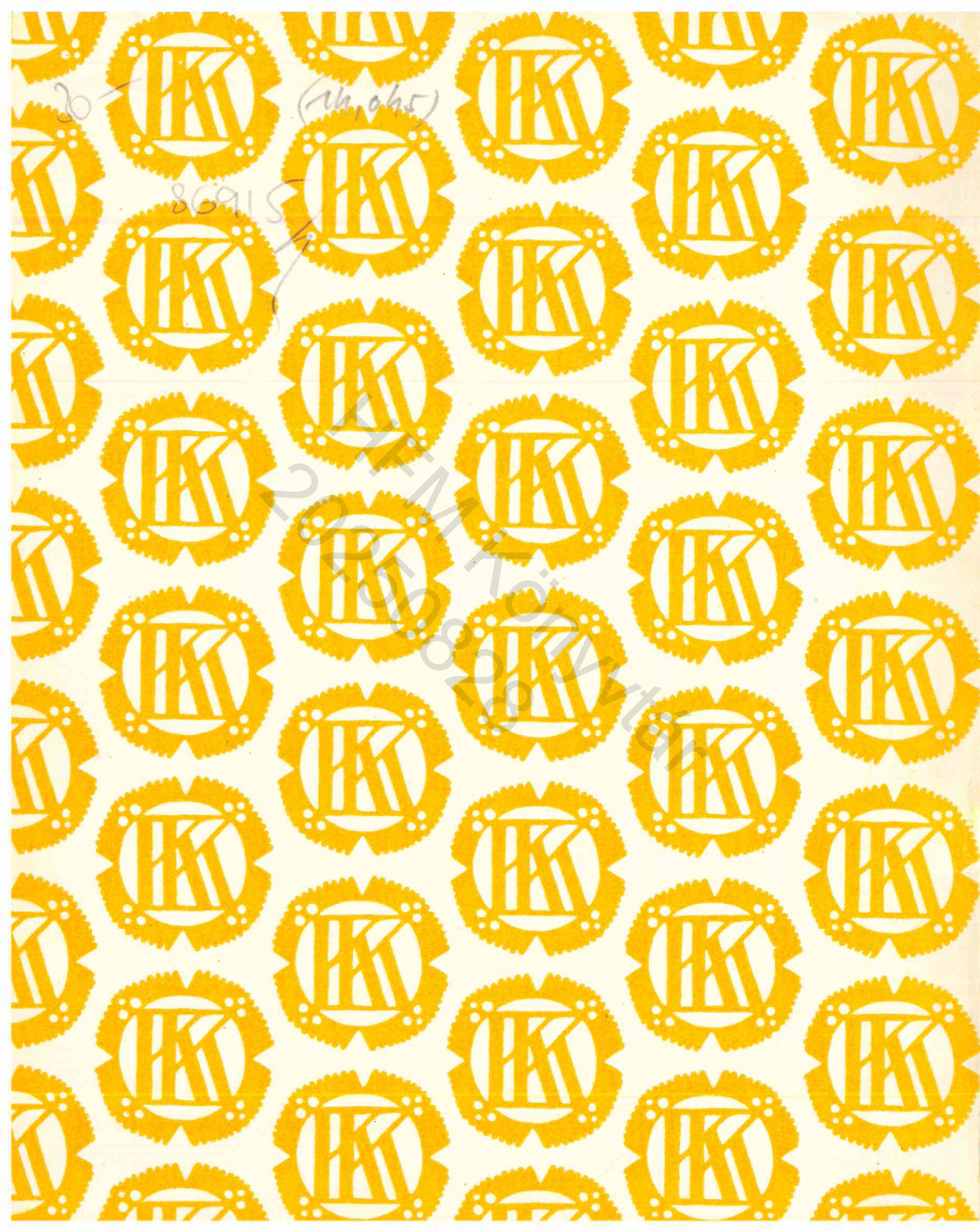

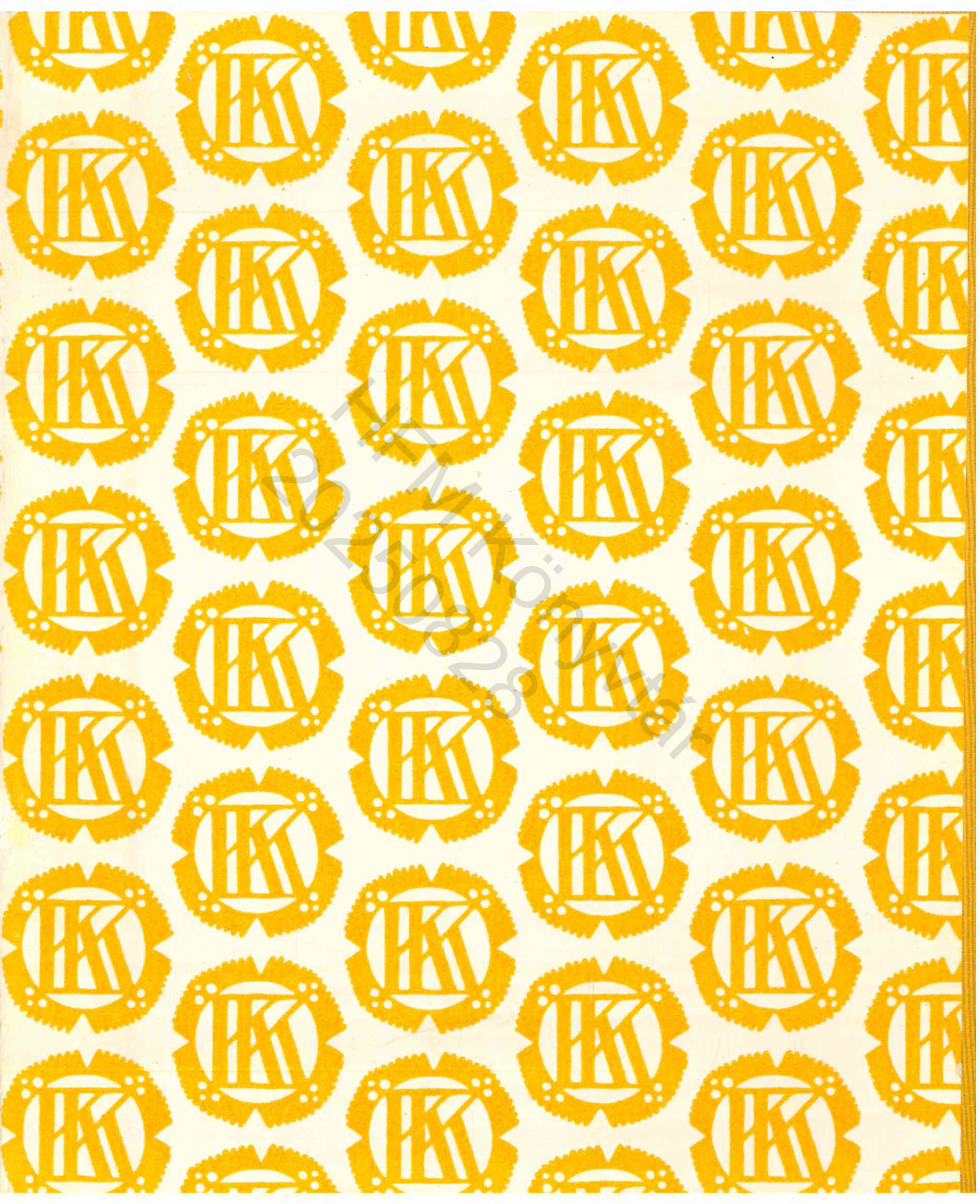
Tessék belépési nyilatkozatot kérni!

A "KÉVE" művészegyesület műpártolói a következő kedvezményekben részesülnek: 1. Minden évben tagilletmény gyanánt kapnak egy eredeti műlapot (rézkarc, litográfia, stb., értéke 25—40 korona). 2. Műpártolóink részére évenként sorsolást rendezünk, amelyben számos eredeti olajfestmény, pasztell, szénrajz, iparművészeti tárgy stb. kerül kisorsolásra rendkívüli nagy nyerési eshetőség mellett. . . A műpártolók díjmentesen kapják "A KÉVE KÖNYVE" című, díszes kiállítású, illusztrált könyvet, amely évenként négy kötetben jelenik meg. "A KÉVE KÖNYVE" számozott példányokban jelenik meg és azt csakis az egyesület kötetlékébe tartozók kaphatják. 4. Ingyen látogathatják bármikor tagsági jegyük felmutatása mellett az egyesület kiállításait. 5. Az egyesület kiállításain vásárolt művek árából 10% engedményt kapnak. 6. Az egyesület által rendezett felolvasásokra és előadásokra a műpártolók külön meghívót kapnak, amely egyszersmind belépőjegyül szolgál. 7. Az egyesület vezetősége művészi kérdésekben készséggel ad felvilágosítást az egyesület minden műpártolójának

HFM Könyvtár
20250828

HFM Könyvtár
20250828

5243